

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Інститут бізнесу, менеджменту та маркетингу
Кафедра обліку, фінансів та готельно-ресторанної справи

Пояснювальна записка
до дипломної роботи магістра
на тему:
**«Організація обліку і аудиту розрахунків
за податками і платежами
Приватного акціонерного товариства «Макрохім»**

Виконав:
студент 6 курсу, групи ОА-61м
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Перепелиця Богдан Романович

Керівник: к.е.н., доц. Новак У.П.

Рецензент: к.е.н., доц. Пилипенко С.М.

Львів – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут бізнесу, менеджменту та маркетингу
 Кафедра _____ обліку, фінансів та готельно-ресторанної справи
 Освітній ступінь _____ магістр
 Спеціальність _____ 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку, фінансів та
 готельно-ресторанної справи

 д.е.н., проф. Гарасим П.М.
 « 08 » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ

НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

_____ Перепелиці Богдану Романовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Організація обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами Приватного акціонерного товариства «Макрохім»
 керівник роботи к.е.н., доц. Новак У.П.
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
 затверджена наказом закладу вищої освіти від 18.10.2024 р. № С-829

2. Термін подання студентом роботи 18.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи установчі документи підприємства, Наказ про облікову політику, фінансова, статистична звітність підприємства за 2021-2023 роки, облікові регістри за темою роботи, законодавчо-нормативні акти, наукова і навчально-методична література

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. 1. Теоретичні засади обліку розрахунків за податками і платежами. 2. Сучасний стан та удосконалення обліку для забезпечення ефективного управління розрахунками за податками і платежами. 3. Аудит розрахунків за податками і платежами. Висновки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
1. Структура податків та зборів України. 2. Динаміка формування чистого прибутку ПрАТ «Макрохім». 3. Витрачання коштів на оплату податків і зборів ПрАТ «Макрохім». 4. Етапи організації облікового процесу розрахунків за податками і платежами. 5. Основні напрями удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами. 6. Етапи аудиту розрахунків за податками і платежами. 7. Заходи щодо оптимізації рівня податкового навантаження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
-	-	-	-

7. Дата видачі завдання 01.11.2024 р.

Керівник роботи

 (підпис)

Новак У.П.
 (прізвище та ініціали)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ.	01.11.2024 – 10.11.2024	Виконано
2	Теоретичні засади обліку розрахунків за податками і платежами.	11.11.2024 – 20.11.2024	Виконано
3	Сучасний стан та удосконалення обліку для забезпечення ефективного управління розрахунками за податками і платежами.	21.11.2024 – 04.12.2024	Виконано
4	Аудит розрахунків за податками і платежами.	05.12.2024 – 14.12.2024	Виконано
5	Формування висновків.	15.12.2024 – 18.12.2024	Виконано

Студент

 (підпис)

Перепелиця Б.Р.
 (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

 (підпис)

Новак У.П.
 (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота виконана на фактографічній інформації, що характеризує фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 роки.

Об'єктом дослідження є обліково-звітний і контрольньо-аналітичний процеси на підприємстві. Предмет дослідження – облік та аудит розрахунків за податками і платежами ПрАТ «Макрохім». Мета дослідження – розроблення пропозицій з підвищення ефективності обліково-звітнього процесу на підприємстві та удосконалення обліку і та аудиту розрахунків за податками і платежами.

Загальний обсяг роботи – 67 с. Вона складається з вступу, трьох розділів, висновків, 12 рисунків, 15 таблиць, списку 44 використаних літературних джерел і додатків.

Ключові слова: розрахунки за податками і платежами, фінансово-господарська діяльність, обліково-звітний процес, контрольньо-аналітичний процес, облік, аудит.

ANNOTATION

Diploma work is made on factual information characterizing financial activity of enterprise «Makrochim» in 2021-2023 years.

The object of the research is accounting and control processes in the enterprise. The subject of research is accounting and audit of calculations for taxes and payments of enterprise «Makrochim». The aim of research is to develop proposals to improve the efficiency of accounting and reporting process of enterprise and to improve accounting and audit of calculations for taxes and payments.

The total amount of work – 67 p. It consists of an introduction, three chapters, conclusions, 12 pictures, 15 tables, 44 list of used literature and applications.

Keywords: calculations for taxes and payments, financial activity, accounting and reporting process, control and analytical process, accounting, audit.

ЗМІСТ

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретичні засади обліку розрахунків за податками і платежами.....	7
1.1. Економічна сутність податків.....	7
1.2. Економіко-правовий аналіз нормативної бази з обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами.....	17
Висновки до розділу 1.....	21
Розділ 2. Сучасний стан та удосконалення обліку для забезпечення ефективного управління розрахунками за податками і платежами.....	23
2.1. Фінансово-економічна характеристика ПрАТ «Макрохім».....	23
2.2. Практичні аспекти ведення обліку розрахунків за податками і платежами.....	33
2.3. Пріоритетні напрями удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами.....	39
Висновки до розділу 2.....	43
Розділ 3. Аудит розрахунків за податками і платежами.....	45
3.1. Методичні прийоми аудиту розрахунків за податками і платежами.....	45
3.2. Оцінка результатів аудиту розрахунків за податками і платежами.....	50
3.3. Напрями оптимізації податкового навантаження підприємства.....	56
Висновки до розділу 3.....	59
Висновки.....	60
Список використаних джерел.....	63
Додатки.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна економіка потребує від підприємств високого рівня фінансової прозорості та дотримання податкового законодавства. Облік і аудит розрахунків за податками та платежами є надзвичайно важливими для забезпечення фінансової стабільності підприємства, мінімізації податкових ризиків і уникнення штрафних санкцій з боку контролюючих органів. У зв'язку зі змінами у податковій політиці держави, що нерідко відбуваються, актуальність цієї теми лише зростає. Своєчасне та правильне відображення податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємства та забезпечує його конкурентоспроможність на ринку.

Особливої уваги потребує аудит розрахунків за податками та платежами, який дозволяє виявити можливі помилки та недоліки у податковій звітності. Зовнішній або внутрішній аудит допомагає знизити ризик податкових спорів, що можуть призвести до фінансових втрат і репутаційних ризиків. З огляду на зростання ролі цифрових технологій у сфері обліку та звітності, важливим аспектом є автоматизація податкового обліку та застосування сучасних інформаційних систем для контролю та аналізу податкових зобов'язань. У цьому контексті дослідження питань обліку та аудиту податкових розрахунків є актуальним як для практиків, так і для науковців.

Проблемні аспекти обліку розрахунків за податками та платежами знайшла висвітлення у працях таких українських вчених, як Т.В. Білобровенко, Т.А. Бурова, Т.О. Меліхова, Л.М. Очеретько, Т.Ф. Плахтій, В.П. Шеремета та ін. Однак низка питань до цього часу є недостатньо вивченою, що зумовило актуальність кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розроблення рекомендацій стосовно підвищення ефективності обліково-звітного процесу на підприємстві та удосконалення обліку і та аудиту розрахунків за податками і платежами.

Завдання магістерської роботи:

- розкрити теоретичні засади обліку розрахунків за податками і плате-

жами;

- проаналізувати законодавчо-нормативну базу з обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами;
- проаналізувати фінансово-економічну діяльність ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 рр.;
- розглянути прикладні аспекти ведення обліку розрахунків за податками і платежами та запропонувати напрями його удосконалення;
- провести аудит розрахунків за податками і платежами ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 рр.;
- запропонувати напрями оптимізації податкового навантаження підприємства.

Об'єктом дослідження є обліково-звітний і контрольнo-аналітичний процеси на підприємстві. **Предмет дослідження** – облік та аудит розрахунків за податками і платежами ПрАТ «Макрохім».

У магістерській роботі використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні **методи дослідження**, зокрема: аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та узагальнення, групування, порівняння, графічний та табличний методи.

Джерела інформації для написання магістерської роботи: , законодавчо-нормативні документи, які регламентують облік і аудит розрахунків за податками і платежами, навчальні посібники, підручники, монографії та наукові праці щодо теми магістерської роботи, а також фінансова та статистична звітність ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 рр.

Одержані результати можуть бути використані ПрАТ «Макрохім» для покращення організації обліку розрахунків за податками і платежами, що сприяло б ефективному функціонуванню підприємства загалом.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ

1.1. Економічна сутність податків

За час незалежності України податкове законодавство зазнало численних змін і доповнень. Часті коригування податкових ставок, внесення поправок до законів та підзаконних актів, а також збільшення кількості обов'язкових платежів створили умови для значних трансформацій у сфері оподаткування. Однак, через розпорошеність нормативних документів та відсутність єдиного підходу до їх систематизації, ці зміни не призвели до очікуваних позитивних результатів. Введення Податкового кодексу мало на меті впорядкувати правила нарахування та сплати податків, зробивши їх більш прозорими та зрозумілими. Попри це, чимало його положень залишаються недосконалими та потребують доопрацювання або навіть суттєвих змін [35].

Постійні зміни в податковому законодавстві України ставлять перед підприємствами нові виклики, які вимагають своєчасного реагування та адаптації. Це особливо стосується працівників облікових служб, які повинні оперативного враховувати нововведення під час складання фінансової звітності. Неврахування оновлених вимог може призвести до несвоєчасного або неправильного подання звітності до контролюючих органів, що загрожує фінансовими санкціями, збитками або навіть банкрутством підприємства [25]. Таким чином, якісний облік та аудит розрахунків за податками та платежами стають інструментами для мінімізації ризиків і забезпечення фінансової безпеки бізнесу.

Перераховані вище фактори значно впливають на організацію обліку податкових розрахунків. Виникає потреба в систематизації існуючих підходів до обліку та аудиту податкових платежів. Удосконалення методології обліку та аудит податкових зобов'язань мають критичне значення для забезпечення про-

зорості фінансової діяльності підприємств, підвищення їх фінансової стійкості та зниження податкових ризиків.

Податок є одним із ключових понять фінансової науки, яке має складну і багатоаспектну природу. Його сутність охоплює економічні, господарські та правові аспекти суспільного життя. Через цю багатогранність теоретикам і практикам фінансової сфери часто буває важко надати чітке визначення податку, використовуючи лише традиційні методи економічного аналізу. Як результат, у науковій літературі, як вітчизняній, так і зарубіжній, існує велика кількість різних підходів до визначення цього терміна, частину з яких узагальнено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Категорія «податок» в інтерпретації українських науковців

Автор 1	Визначення 2
Андрущенко В.Л. [13]	Демократичні за процедурою встановлення, але примусові за формою стягнення платежі індивідів і корпорацій, призначені для трансферту фінансових ресурсів з приватного сектора в державний з метою фінансування суспільних, загальнонаціональних, урядових потреб способом, альтернативним емісії та позикам.
Буряковский В.В. [15]	Встановлені вищим органом законодавчої влади обов'язкові платежі, що сплачують фізичні та юридичні особи в бюджет у розмірах і в терміни, передбачені законом.
Воронова Л.К. [19]	Обов'язкові, індивідуально безвідплатні платежі, що справляються з юридичних і фізичних осіб у формі забезпеченого державним примусом законного відчуження належних їм на праві власності, господарського відання або оперативного управління коштів, з метою фінансування завдань держави та місцевих органів самоврядування.
Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. [34]	Обов'язкові платежі, які законодавчо встановлює держава, сплачують юридичні та фізичні особи в процесі розподілу і перерозподілу частини вартості ВВП й акумулюють у централізованих грошових фондах для фінансового забезпечення виконання державою функцій.
Леоненко М.П., Юхименко П.І., та ін. [38]	Обов'язкові внески платників до бюджету та позабюджетних фондів, розміри і терміни сплати яких регламентує податкове законодавство.
Опарін В.М. [31]	Податки за своїм економічним змістом відображають фінансові відносини між державою і платниками, що носять односторонній характер – від платників до держави.
Романенко О.Р. [36]	Податки мають не лише характер грошових відносин, а й відтворюють процес примусового відчуження частини доходів, односторонній рух вартості без еквівалентного обміну.

1	2
Рукіна С.М. [37]	Обов'язкові, індивідуальні і безвідплатні платежі до державного або місцевих бюджетів, які справляються у законодавчо встановленому порядку з юридичних та фізичних осіб.
Юрій С.І. і ін. [17]	Фінансові відносини між державою і платниками податків з приводу примусового відчуження частини знову створеної вартості з метою формування централізованих фондів грошових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій.

Різноманітні трактування податку підкреслюють його складну природу як правової та економічної категорії. З правової точки зору податок визначається як обов'язковий платіж, який стягується у примусовому порядку на основі чинного законодавства. Його характерними ознаками є чітко встановлений порядок обчислення та сплати, примусовий характер вилучення коштів, обов'язковість для платників та зв'язок із формуванням бюджету. Водночас важливо відрізняти податки від інших обов'язкових платежів, таких як збори, плати, відрахування та мита. На відміну від податків, ці платежі пов'язані з отриманням юридичних або фізичних прав чи послуг від органів державної або місцевої влади.

З економічної точки зору податок є безповоротним, безвідплатним і нецільовим платежем, який здійснюють юридичні та фізичні особи до бюджету відповідного рівня. Це означає, що кошти, сплачені у вигляді податків, не повертаються платникам і не мають прямої прив'язки до конкретних послуг чи вигод, які вони отримують. Податки відіграють важливу роль у фінансуванні державних видатків, забезпечуючи функціонування публічних інститутів і створюючи фінансову основу для соціально-економічного розвитку країни. Багатогранність поняття «податок» вимагає всебічного підходу до його вивчення та чіткого розмежування з іншими видами обов'язкових платежів.

Узагальнення наукових підходів стосовно трактування сутності поняття «податок» дає змогу класифікувати їх за характеристикою з погляду філософського, фінансово економічного, соціально-економічного (суспільного) та правового змісту (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Класифікація змістовних характеристик поняття «податок» [27]

Філософські концепції трактування сутності податків базуються на їх сприйнятті як добровільного внеску на користь суспільства для задоволення спільних соціальних потреб. З фінансово-економічної точки зору податки розглядаються як інструмент перерозподілу частини валового внутрішнього продукту (ВВП) на користь держави. Цей підхід пояснює необхідність вилучення частини індивідуальних доходів фізичних та юридичних осіб для формування централізованого фонду фінансових ресурсів держави – бюджету. Соціально-економічний аспект податків проявляється у взаємовідносинах між державою та соціальними суб'єктами, оскільки податки дозволяють забезпечувати перерозподіл ВВП з урахуванням потреб окремих верств населення та галузей економіки. Правова природа податків закріплена у Податковому кодексі України (ПКУ) і забезпечує чіткі механізми нарахування, сплати та контролю за виконанням податкових зобов'язань, що сприяє підтримці фінансової дисципліни та стабільності бюджетної системи [27]. Таким чином, сутність податків слід розглядати через поєднання філософських, фінансово-економічних та правових підходів, кожен із яких розкриває різні аспекти їхньої ролі у суспільстві.

Нормами чинного ПКУ [1] визначено, що податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку.

Розглядаючи податки, зупинимось на характеристиці їх основних елементів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні елементи податків [1]

№	Елемент податку	Визначення елементів податку
1	Платник податку	Це фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування, на яких покладено обов'язок зі сплати податків та зборів.
2	Об'єкт податкування	Можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції із постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.
3	База оподаткування	Це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.
4	Ставка податку	Це розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування. Під час обчислення одного і того самого податку можуть використовуватися декілька базових (основних) ставок. Існують абсолютні (специфічні) та відносні ставки. Абсолютною є ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування.
5	Порядок обчислення податку	Це сукупність дій платника податків або податкового органу з визначення суми податку, що підлягає до сплати.
6	Податковий період	Це період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів. Базовий податковий (звітний) період - період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати їх до бюджету.
7	Строк та порядок сплати податку	Це період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством.
8	Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку	Строк та порядок подання податкової звітності встановлюється ПКУ або законами з питань митної справи для кожного податку окремо.

Податкова система кожної країни повинна формуватися з урахуванням її соціально-економічного стану та особливостей розвитку. Для досягнення ефективності цієї системи необхідне її наукове обґрунтування. Це передбачає комплексний підхід, що включає визначення ключових елементів системи оподаткування, побудову правової основи та дотримання основоположних принципів оподаткування. Такий підхід дозволяє створити дієвий механізм для стабільного наповнення бюджету та забезпечення фінансової стійкості держави.

Ключовим елементом податкової системи є обсяг державних видатків. Податки та їх розмір визначаються залежно від необхідності покриття витрат державного бюджету. Іншими словами, податкові надходження мають вторинний характер стосовно бюджетних видатків. Саме витрати бюджету визначають кількість і види податків, які держава запроваджує для забезпечення фінансування суспільних потреб. Основне завдання державних фінансових органів полягає у досягненні балансу між обсягом податкових надходжень і бюджетними витратами, що сприяє фінансовій рівновазі та стабільності економіки [29].

Принципи функціонування податкової системи спрямовані на забезпечення справедливості, простоти та прозорості оподаткування. До них належить правило, за яким один і той самий об'єкт оподатковується лише один раз. Сума податків, сплачених громадянами та підприємствами, повинна відповідати цінності отриманих ними від держави благ і послуг. Кожен вид податку повинен мати конкретне призначення та бути спрямованим на покриття чітко визначених бюджетних витрат. Нові податки слід запроваджувати лише для фінансування нових видатків держави, а не для покриття бюджетного дефіциту. Податкова система має бути простою та зрозумілою для платників податків, а сплата податків повинна здійснюватися у зручний для них час і доступним способом. Ще одним важливим принципом є звітність уряду про використання податкових надходжень, що підвищує довіру громадян та підприємств до податкової системи та сприяє її прозорості.

Для того, щоб платіж набув назву «податок» і відрізнявся від неподаткових доходів, він повинен мати відповідні риси або ознаки (рис. 1.2):

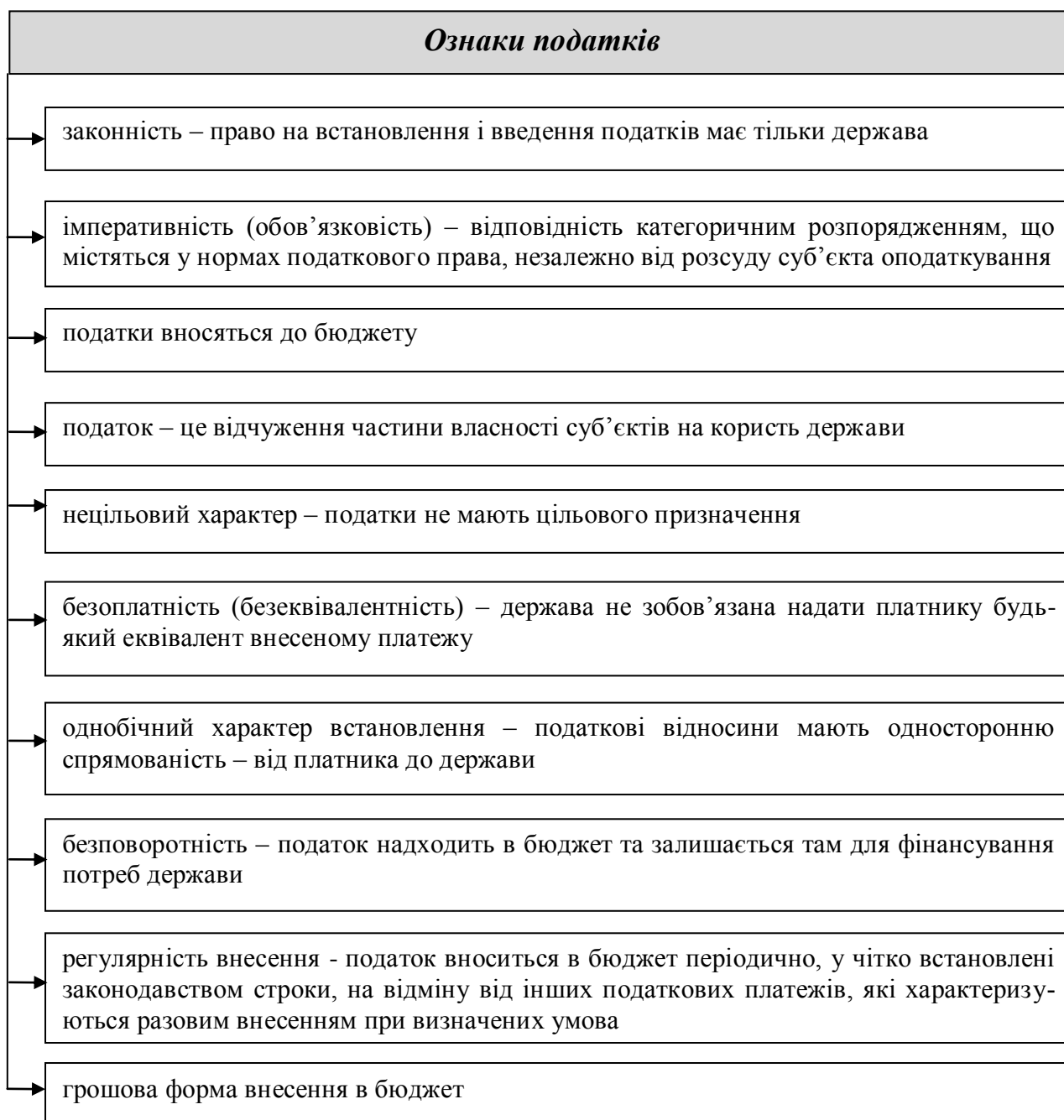

Рис. 1.2. Ознаки податків [39]

Сутність податку як економіко-правового явища відображається у формах його справляння. Різноманітність цих форм зумовила потребу їх систематизації та класифікації за певними критеріями. Податки поділяються на окремі групи залежно від конкретних ознак, що дозволяє глибше розкрити їхню сутність та функціональне призначення. Кожна класифікаційна група має свої характерні особливості та дає змогу оцінити податки з різних точок зору. Наведемо основні групи податків на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Класифікація податків [33, С. 38]

Податки мають складну та багатогранну природу, що виявляється у можливості віднесення одного й того ж податку до кількох класифікаційних груп залежно від обраних критеріїв. Такий підхід дозволяє більш глибоко зрозуміти

сутність податку та його специфічні риси. Податки класифікуються за різними ознаками, серед яких можуть бути джерело сплати (прибуток, дохід, майно тощо), форма стягнення (прямі та непрямі податки), рівень, на якому сплачується податок (загальнодержавний або місцевий), метод обчислення (фіксовані або відсоткові ставки) та інші критерії.

Завдяки такій класифікації можна визначити не лише економічну суть податку, а й його функціональну роль у системі державних фінансів. Кожна група податків виконує свої завдання: забезпечує стабільність надходжень до бюджету, стимулює або обмежує певні види економічної діяльності, сприяє соціальному перерозподілу доходів тощо. Можливість віднесення податку до кількох класифікаційних груп дає змогу краще зрозуміти його вплив на економіку та фінансову систему країни. Зокрема, податок на прибуток підприємств може одночасно розглядатися як прямий податок (за формою стягнення), загальнодержавний (за рівнем) та податок, який стягується за відсотковою ставкою (за методом обчислення).

Таким чином, багатогранність класифікацій податків дозволяє здійснювати комплексний аналіз кожного податку та глибше оцінювати його роль у податковій системі. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості та ефективності податкової політики, адже завдяки систематизації податків держава отримує можливість більш гнучко реагувати на економічні зміни, вдосконалювати методи оподаткування та забезпечувати збалансованість бюджетних надходжень.

Відповідно до ПКУ [1], в країні запроваджено систему загальнодержавних та місцевих податків і зборів. Сучасні економічні реалії, зумовлені кризовими явищами, значно впливають на функціонування податкової системи. Політичні зміни, військові конфлікти та зростання бюджетного дефіциту на тлі збільшення державного боргу спонукають до перегляду основних елементів системи оподаткування. Основною метою таких змін є підвищення рівня податкових надходжень до бюджету та стимулювання легалізації тіньового бізнесу.

Останні зміни в податковому законодавстві України передбачали скорочення кількості податків та зборів, що сплачуються до бюджету. На сьогодні їх

кількість становить 11 найменувань [1]. Така оптимізація дозволяє спростити адміністрування податків, зменшити податковий тиск на бізнес та підвищити прозорість системи. У процесі реформування структури податкових платежів особлива увага приділяється забезпеченню стабільних надходжень до державного та місцевих бюджетів, що є важливою умовою фінансової стабільності країни. На рис. 1.4 представлено структуру податкових надходжень та платежів, яка відображає ключові елементи системи оподаткування та їх взаємозв'язки.

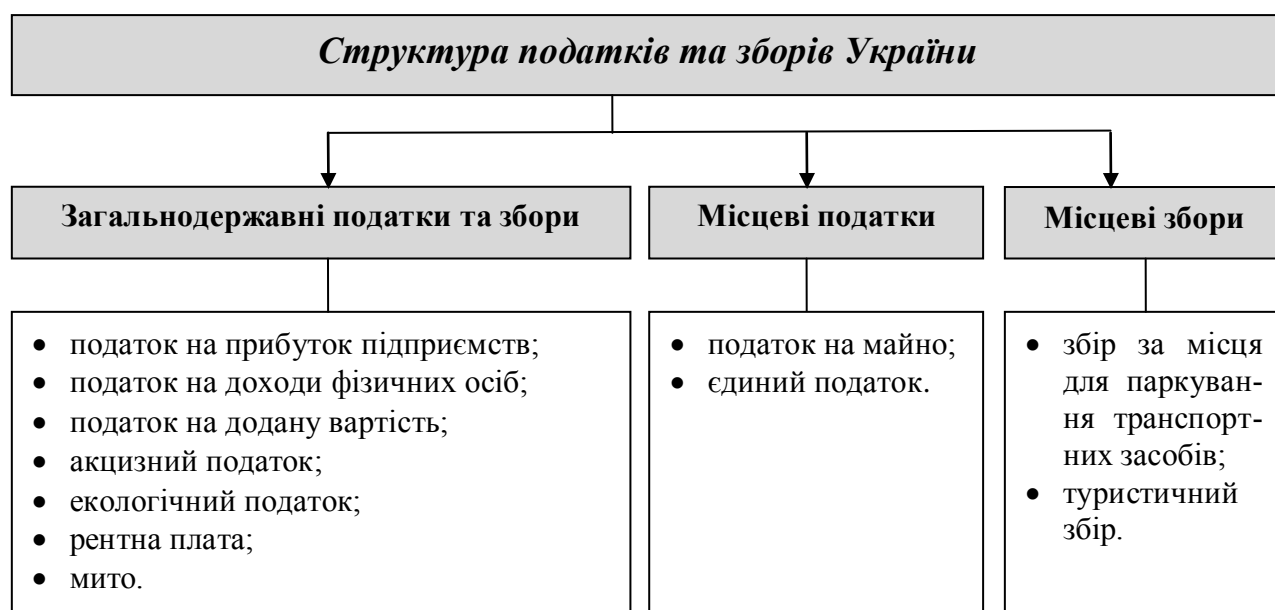

Рис. 1.4. Структура податків та зборів України [1]

Загалом, трансформація податкової системи в умовах кризових явищ є необхідним кроком для збереження фінансової стабільності держави. Скорочення кількості податків, спрощення механізмів їх адміністрування та заходи з детінізації вітчизняної економіки сприяють зміцненню податкової бази, підвищенню довіри платників та забезпеченню стабільних надходжень до бюджетів різних рівнів.

1.2. Економіко-правовий аналіз нормативної бази з обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами

Система нормативно-правового забезпечення з обліку розрахунків за податками і платежами в Україні є багаторівневою та динамічною. Вона охоплює широкий спектр регуляторних документів, що визначають правила, принципи та механізми оподаткування прибутку підприємств. Ця система перебуває у стадії активного розвитку та вдосконалення з урахуванням змін у національній економіці та інтеграційних процесів із міжнародним правовим полем.

Ключову роль у цій системі відіграють міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які визначають основи ведення обліку доходів і витрат підприємств, що є базою для обчислення податку на прибуток. Застосування МСБО сприяє уніфікації підходів до обліку та звітності відповідно до міжнародних норм, що особливо актуально для підприємств, залучених до зовнішньоекономічної діяльності. НП(С)БО, у свою чергу, деталізують методiku ведення обліку відповідно до національних вимог та враховують специфіку українського економічного середовища.

Основним нормативним документом, що регламентує порядок нарахування та сплати податку на прибуток, є ПКУ. Він визначає базу оподаткування, методи обчислення податку, ставки, строки подання звітності та сплати податкових зобов'язань. Окрім ПКУ, до нормативно-правової бази входять також закони, підзаконні акти, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів України та інші відомчі нормативні акти. Особливе значення мають інструкції, роз'яснення та методичні рекомендації Державної податкової служби України, які уточнюють порядок застосування норм законодавства на практиці.

Основні законодавчо-нормативні документи, які регламентують організацію обліку та аудиту розрахунків за податками і платежами, наведемо у табл. 1.3.

Нормативна база з обліку і аудиту розрахунків за податками і платежами

Нормативний документ, ким і коли виданий	Короткий зміст
Податковий кодекс України від 02.12.2010р. за №2755-IV [1]	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування..
Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VIII [2]	Регулює правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів власника.
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України» від 16.07.1999р. за № 996-XIV [3]	Визначає правові засади та регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. за №291 [9]	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків, бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності.
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. за №73 [5]	Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів, у т.ч. і щодо розрахунків за податками і платежами.
НП(С)БО 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000 р. [6]	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності.
НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353. [8]	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток та її розкриття у фінансовій звітності.
МСБО 12 «Податки на прибуток», затверджене IASB від 01.01.2012 р. [4]	Визначає обліковий підхід до податків на прибуток.
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України №879 від 02.09.2014 р. [10]	Визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань, зокрема основних засобів і капітальних інвестицій.
Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Мінфіну України №88 від 24.05.1995 р. [11]	Встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, бухгалтерської та іншої звітності, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку.

Формування інформації про податок на прибуток та її відображення у фінансовій звітності підприємств базується на нормах НП(С)БО та МСФЗ. Зокрема, методологічною основою для цього процесу є вимоги НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» [8] та МСБО 12 «Податки на прибуток» [4].

Однією з ключових особливостей податку на прибуток є його дуалістична природа як об'єкта бухгалтерського обліку. Вона полягає в необхідності врахування одночасно вимог як бухгалтерського, так і податкового законодавства. Саме такий підхід дозволяє забезпечити формування повної, точної та достовірної аналітичної та оперативної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Податок на прибуток виступає не лише об'єктом контролю для податкових органів, але й інструментом управління фінансовими потоками.

З прийняттям ПКУ відбулося суттєве зближення підходів до розрахунку та сплати податку на прибуток у бухгалтерському та податковому обліку. Уніфікація підходів дозволила зменшити кількість розбіжностей між бухгалтерським фінансовим результатом та податковою базою для розрахунку податку. Проте все ще залишаються окремі розбіжності та неузгодженості, що потребують вирішення. Одним із найбільш актуальних питань є встановлення єдиних підходів у відображенні доходів, витрат та фінансових результатів у бухгалтерському та податковому обліку. Це зумовлено тим, що розрахунок об'єкта оподаткування за податковими правилами іноді відрізняється від методів, застосованих у бухгалтерському обліку [14].

Для забезпечення повної відповідності між бухгалтерськими та податковими підходами необхідно узгодити ключові положення та стандарти, що регулюють ці процеси. Відсутність гармонізації між НП(С)БО та положеннями ПКУ ускладнює процес підготовки фінансової звітності, створює ризики помилок та податкових суперечок, а також збільшує витрати часу та ресурсів на підготовку звітності.

Зміст та специфіку визнання об'єктів бухгалтерського обліку при розрахунках із податку на прибуток підприємств відповідно до вимог НП(С)БО та МСБО можна узагальнити у вигляді схеми (рис. 1.5).

Термін і його визначення згідно НП(С)БО 17	Термін і його визначення згідно МСБО 12
Витрати (дохід) з податку на прибуток «загальна сума витрат (доходу) з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням ВПЗ і ВПА»	Податкові витрати (податковий дохід) «загальна сума, що включається до визначення прибутку або збитку за період відповідно до поточних та відстрочених податків»
Відстрочений податковий актив (ВПА) «сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних періодах унаслідок: - тимчасової податкової різниці, що підлягає вирахуванню; - перенесення податкового збитку, не включеного до розрахунку зменшення податку на прибуток у звітному періоді; - перенесення на майбутні періоди податкових пільг, якими скористатися у звітному періоді неможливо»	Відстрочені податкові активи «суми податків на прибуток, що підлягають відшкодуванню в майбутніх періодах відповідно до: - тимчасових різниць, що підлягають вирахуванню; - перенесення невикористаних податкових збитків на майбутні періоди; - перенесення невикористаних податкових пільг на майбутні періоди»
Відстрочене податкове зобов'язання (ВПЗ) «сума податку на прибуток, який сплачуватиметься в наступних періодах з тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню»	Відстрочені податкові зобов'язання «суми податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах відповідно до оподатковуваних тимчасових різниць»
Відстрочений податок на прибуток «сума податку на прибуток, що визнана ВПЗ і ВПА»	<i>термін відсутній</i>
Обліковий прибуток (збиток) «сума прибутку (збитку) до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку і відображена у звіті про фінансові результати за звітний період»	Обліковий прибуток «прибуток або збиток за період до вирахування податкових витрат»
Податковий прибуток (збиток) «сума прибутку (збитку), визначена за податковим законодавством об'єктом оподаткування за звітний період»	Оподаткований прибуток (податковий збиток) «прибуток (збиток) за період, визначений відповідно до правил, установлених податковими органами, згідно з якими податки на прибуток підлягають сплаті (відшкодуванню)»
Податкова база активу і зобов'язання «оцінка активу і зобов'язання, яка використовується з метою оподаткування цього активу і зобов'язання при визначенні податку на прибуток»	Податкова база активу або зобов'язання «сума, яка використовується для цілей оподаткування цього активу або зобов'язання»
Поточний податок на прибуток «сума податку на прибуток, визначена у звітному періоді відповідно до податкового законодавства»	Поточний податок «сума податків на прибуток, що підлягають сплаті (відшкодуванню) щодо оподаткованого прибутку (податкового збитку) за період»
Тимчасова податкова різниця «різниця між оцінкою активу або зобов'язання за даними фінансової звітності та податковою базою цього активу або зобов'язання відповідно»	Тимчасові різниці «різниця між балансовою вартістю активу чи зобов'язання в звіті про фінансовий стан та їх податковою базою»
Тимчасова податкова різниця, що підлягає «тимчасова податкова різниця, що призводить до зменшення податкового прибутку (збільшення податкового збитку) у майбутніх періодах»	Тимчасові різниці, що підлягають вирахуванню «тимчасові різниці, які при визначенні суми оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів спричинять виникнення сум, що підлягають вирахуванню, коли балансова вартість активу чи зобов'язання відшкодовується або погашається»
Тимчасова податкова різниця, що підлягає «тимчасова податкова різниця, що включається до податкового прибутку (збитку) у майбутніх періодах»	Тимчасові різниці, що підлягають оподаткуванню «тимчасові різниці, які при визначенні суми оподаткованого прибутку (податкового збитку) майбутніх періодів спричинять виникнення сум, що підлягають оподаткуванню, коли балансова вартість активу або зобов'язання відшкодовується чи погашається»

Рис. 1.5. Порівняння термінології і визначень об'єктів обліку податку на прибуток відповідно до МСБО 12 [4] та НП(С)БО 17 [8]

Ефективне управління податковими зобов'язаннями підприємства потребує узгодження методологічних підходів, визначених НП(С)БО та МСБО, із нормами Податкового кодексу України. Це дозволяє забезпечити точність фінансової звітності, мінімізувати податкові ризики та створити умови для ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства.

Варто зазначити, що нормативно-правова база обчислення та обліку податку на прибуток має значний вплив на організацію облікових процесів на підприємстві. Постійні зміни у податковому законодавстві вимагають від підприємств гнучкості та своєчасного оновлення методів обліку і звітності. Удосконалення нормативної бази сприяє підвищенню прозорості облікових процедур, зменшенню ризиків податкових порушень та зниженню навантаження на підприємства, що стимулює їхню економічну активність. Таким чином, ефективність цієї системи безпосередньо впливає на фінансову стабільність підприємств та їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Висновки до розділу 1

Економічна сутність податків є багатогранною та поєднує в собі економічний, правовий і філософський аспекти. З економічної точки зору, податки виступають ключовим інструментом перерозподілу ВВП та забезпечують формування бюджетних ресурсів для фінансування суспільних потреб. Їх сплата є безповоротною та безоплатною, що відрізняє податки від інших обов'язкових платежів. Завдяки податкам держава має можливість впливати на економічні процеси, стимулювати розвиток окремих галузей та забезпечувати соціальну справедливість.

З правового погляду, податок визначається як обов'язковий платіж, який стягується примусово на основі законодавства. Податкова система України зазнала численних змін протягом періоду незалежності, що було зумовлено як

необхідністю адаптації до змін економічної ситуації, так і потребою у впорядкуванні податкових правил. Прийняття Податкового кодексу України стало вагомим кроком у напрямі уніфікації та систематизації нормативної бази, однак його положення все ще потребують подальшого вдосконалення для зниження податкових ризиків та забезпечення фінансової стійкості.

Податки мають філософське значення, адже вони відображають соціальну відповідальність громадян перед суспільством та державою. Їх сплата є засобом солідарності та фінансування суспільних благ, що сприяє розвитку соціальної сфери, забезпеченню безпеки та підвищенню якості життя населення. Важливим аспектом філософії податків є принцип справедливості, який передбачає, що платники податків мають робити внески до бюджету пропорційно своїм доходам та спроможності.

Таким чином, податки виступають важливим інструментом регулювання економіки, забезпечення соціальної справедливості та наповнення бюджету. Їх економічна та правова природа зумовлює необхідність постійного вдосконалення системи оподаткування з метою підвищення її прозорості, зменшення податкового тиску на бізнес та створення умов для фінансової стабільності країни.

РОЗДІЛ 2.**СУЧАСНИЙ СТАН ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКАМИ ЗА
ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ****2.1. Фінансово-економічна характеристика ПрАТ «Макрохім»**

Приватне акціонерне товариство «Макрохім» (ПрАТ «Макрохім») — провідне українське підприємство, яке спеціалізується на постачанні хімічної сировини та комплексному забезпеченні лабораторій обладнанням для різних секторів промисловості. Компанія розпочала свою діяльність у лютому 1997 року. Сьогодні понад 10 000 підприємств та організацій з усієї України є постійними клієнтами ПрАТ «Макрохім». Підприємство постачає високоякісну хімічну продукцію для всіх ключових галузей промисловості. Статутний капітал компанії становить 25 680 000 грн.

Завдяки прямим договорам із виробниками хімічної продукції та здійсненню самостійного імпорту в Україну, компанія пропонує вигідні цінові пропозиції для своїх клієнтів. У сфері будівництва та оснащення лабораторій ПрАТ «Макрохім» надає комплексні послуги – від проектування приміщення до підготовки повного пакету документів для акредитації лабораторії.

Особливу увагу компанія приділяє якості продукції та послуг. Завдяки ефективній системі управління якістю забезпечується стабільність бізнес-процесів та високий рівень задоволеності клієнтів. Постійно розширюючи асортимент товарів та послуг, ПрАТ «Макрохім» прагне відповідати сучасним вимогам ринку та запитам партнерів.

Досягти лідерських позицій компанії вдається завдяки досвідченим фахівцям, сучасним інноваційним підходам і міцним партнерським відносинам. ПрАТ «Макрохім» і надалі утримує лідерство в галузі постачання хімічної сировини та лабораторного обладнання в Україні.

Згідно зі своїм Статутом, товариство має право займатися різними видами діяльності, які відповідають його стратегічним цілям та дозволяють забезпечувати клієнтів якісними продуктами та послугами. Відобразимо види діяльності ПрАТ «Макрохім» на рис. 2.1.

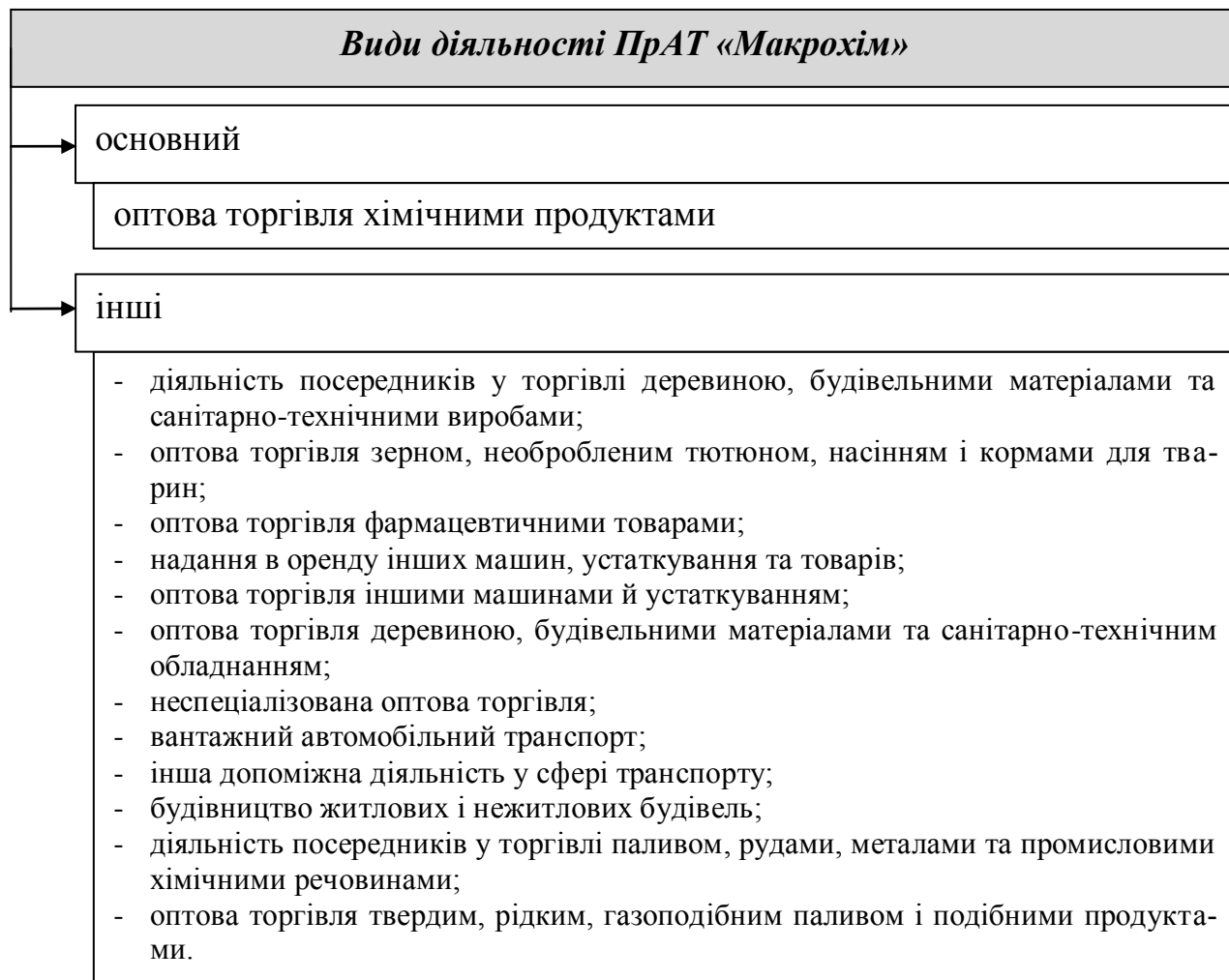

Рис. 2.1. Види діяльності ПрАТ «Макрохім»

Ключовим інструментом для оцінки фінансового стану компанії, ефективності використання ресурсів та стабільності розвитку є фінансовий аналіз. Він дозволяє виявити сильні та слабкі сторони бізнесу, прогнозувати майбутні ризики та можливості для зростання. Завдяки фінансовому аналізу керівництво може приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо інвестування, оптимізації витрат та підвищення рентабельності. Аналіз фінансових показників, та-

ких як ліквідність, платоспроможність та прибутковість, сприяє підвищенню прозорості бізнесу для інвесторів, партнерів та кредиторів.

Проаналізуємо фінансовий стан компанії за 2021-2023 роки, почавши з аналізу складу, динаміки та структури активів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз складу, динаміки та структури активів ПрАТ «Макрохім»
за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
1. Всього майна	1329002	974082	1759885	-354920	+785803
Необоротні активи	111362	151954	109481	+40592	-42473
у % до майна	8,4	15,6	2,0	+7,2	-13,6
Нематеріальні активи	507	275	44	-232	-231
у % до необоротних активів	0,5	0,2	0,0	-0,3	-0,1
Незавершені капітальні інвестиції	39082	68030	28799,0	+28948,0	-39231,0
у % до необоротних активів	35,1	44,8	26,3	+9,7	-18,5
Основні засоби	70213	82089	79078	11876,0	-3011,0
у % до необоротних активів	63,0	54,0	72,2	-9,0	+18,2
Довгострокові фінансові інвестиції	1560	1560	1560	-	-
у % до необоротних активів	1,4	1,0	1,4	-0,4	+0,4
Оборотні активи	1217640	822128	1650404	-395512	+828276
у % до майна	91,6	84,4	93,8	-7,2	+9,4
Запаси	614557	440728	523014	-173829	+82286
у % до оборотних активів	50,5	53,6	31,7	+3,1	-21,9
Дебіторська заборгованість	545577	326918	282312	-218659	-44606
у % до оборотних активів	44,8	39,8	17,1	-5,0	-22,7
Гроші та їх еквіваленти	38031	36985	824342	-1046	787357
у % до оборотних активів	3,1	4,5	49,9	+1,4	+45,4
Поточні фінансові інвестиції	0	5786	5786	+5786	-
у % до оборотних активів	0,0	1,3	1,1	1,3	-0,2
Інші оборотні активи	19475	11711	14950	-7764	+3239
у % до оборотних активів	1,6	1,4	0,9	-0,2	-0,5

Як бачимо з табл. 2.1, за період 2021-2023 років загальна сума майна ПрАТ «Макрохім» значно змінювалась. У 2022 році обсяг активів зменшився на 354 920 тис. грн. порівняно з 2021 роком, але у 2023 році збільшився на 785 803 тис. грн., досягнувши 1 759 885 тис. грн., що свідчить про зростання фінансової бази компанії. Необоротні активи становлять лише 2% загальної суми майна у 2023 році, тоді як оборотні активи – 93,8%, що вказує на високу ліквідність активів. Зокрема, значно зросли грошові кошти ПрАТ «Макрохім» з 36 985 тис. грн. у 2022 році до 824 342 тис. грн. у 2023 році, що покращує здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання.

Проаналізувавши активи ПрАТ «Макрохім», здійснимо оцінку складу, динаміки та структури пасивів компанії на основі даних, наведених у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз складу, динаміки та структури пасивів ПрАТ «Макрохім»

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6
1. Всього джерел формування майна	1329002	974082	1759885	-354920	+785803
Власний капітал	107958	110346	113503	+2388	+3157
у % до джерел формування майна	8,1	11,3	6,4	3,2	-4,9
Зареєстрований капітал	25680	25680	25680	-	-
у % до власного капіталу	23,8	23,3	22,6	-0,5	-0,6
Додатковий капітал	61867	61867	61867	-	-
у % до власного капіталу	57,3	56,1	54,5	-1,2	-1,6
Резервний капітал	97	97	97	-	-
у % до власного капіталу	0,4	0,4	0,4	-	-
Нерозподілений прибуток	20314	22702	25859	+2388	3157
у % до власного капіталу	18,8	20,6	22,8	+1,8	2,2
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4237	1228	0	-3009	-1228
у % до джерел формування майна	0,3	0,1	0,0	-0,2	-0,1
Поточні зобов'язання і забезпечення	1216717	862508	1646382	-354209	783874
у % до джерел формування майна	91,6	88,5	93,6	-3,0	+5,0

1	2	3	4	5	6
Короткострокові кредити банків	16000	0	0	-16000	0
у % до поточних зобов'язань	1,3	0,0	0,0	-1,3	0,0
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	261399	108237	146918	-153162	38681
у % до поточних зобов'язань	21,5	12,5	8,9	-8,9	-3,6
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	330	734	1016	404	282
у % до поточних зобов'язань	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Поточні забезпечення	1440	1413	1290	-27	-123
у % до поточних зобов'язань	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,1
Інші поточні зобов'язання	937548	752124	1497158	-185424	745034
у % до поточних зобов'язань	77,1	87,2	90,9	10,1	3,7

Пасиви ПрАТ «Макрохім» складаються з власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань. У 2023 році обсяг поточних зобов'язань ПрАТ «Макрохім» значно збільшився до 1 646 382 тис. грн., що становить 93,6% усіх джерел фінансування. Власний капітал зменшився з 11,3% у 2022 році до 6,4% у 2023 році, що свідчить про високу залежність від позикових коштів. Відсутність довгострокових зобов'язань ПрАТ «Макрохім» у 2023 році може свідчити про завершення довгострокових зобов'язань або зменшення потреби у довгостроковому фінансуванні.

Важливим інструментом для оцінки ефективності діяльності компанії та досягнення її стратегічних цілей є аналіз фінансових результатів. Він дозволяє виявити динаміку доходів, витрат і прибутку, що допомагає визначити фактори, які впливають на фінансову стабільність бізнесу. Такий аналіз сприяє підвищенню прозорості управління, забезпечує основи для прийняття обґрунтованих рішень щодо оптимізації витрат, підвищення прибутковості та покращення операційної діяльності.рім того, регулярний аналіз фінансових результатів до-

помагає оцінити виконання бюджету, виявити відхилення від планових показників та вчасно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Проаналізуємо фінансові результати ПрАТ «Макрохім» на основі табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка формування чистого прибутку ПрАТ «Макрохім», тис. грн.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2022	2023	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	957826	989389	1056003	+31563	+66614
Собівартість реалізованих товарів	788770	815984	895050	+27214	+79066
Валовий прибуток	169056	173405	160953	+4349	-12452
Інші операційні доходи	5609	9523	19803	+3914	+10280
Адміністративні витрати	87582	79189	88167	-8393	+8978
Витрати на збут	69933	81425	77478	+11492	-3947
Інші операційні витрати	3163	19637	11364	+16474	-8273
Інші фінансові доходи	679	5921	112	+5242	-5809
Інші доходи	3	0	0	-3	-
Фінансові витрати	9758	556	1	-9202	-555
Інші витрати	116	0	0	-116	-
Податок на прибуток	926	644	701	-282	+57
Чистий прибуток (збиток)	3869	2388	3157	-1481	769

Як бачимо з наведених даних, протягом 2022-2023 років ПрАТ «Макрохім» продемонструвало зростання чистого доходу від реалізації з 957 826 тис. грн. до 1 056 003 тис. грн. у 2023 році. Проте, збільшення собівартості реалізованих товарів призвело до зменшення валового прибутку у 2023 році на 12 452 тис. грн. порівняно з 2022 роком. Адміністративні та витрати на збут також зросли, що вказує на збільшення операційних витрат. Незважаючи на це, чистий прибуток ПрАТ «Макрохім» у 2023 році зріс до 3 157 тис. грн. завдяки зростанню інших операційних доходів.

Так як предметом нашого дослідження є розрахунки за податками і платежами ПрАТ «Макрохім», проаналізуємо витрачання коштів на їх оплату (табл. 2.4).

Витрачання коштів на оплату податків і зборів ПрАТ «Макрохім», тис. грн.

Витрачання на оплату:	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
зобов'язань з податків і зборів	4459	5500	16178	+1041	+10678
зобов'язань з податку на прибуток	964	877	380	-87	-497
зобов'язань з податку на додану вартість	459	1341	12760	+882	+11419
зобов'язань з інших податків і зборів	262	255	0	-7	-255

Аналізуючи динаміку витрат ПрАТ «Макрохім» на сплату податків і зборів у 2021-2023 роках, можна відзначити значні зміни за основними статтями податкових зобов'язань. Загальні витрати на оплату податків і зборів зросли з 4459 тис. грн. у 2021 році до 16 178 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про зростання на 1041 тис. грн. у 2022 році та ще на 10 678 тис. грн. у 2023 році.

Основний приріст податкових витрат у 2023 році відбувся за рахунок зобов'язань з ПДВ, які зросли у 28 разів порівняно з 2021 роком. Зменшення витрат на податок на прибуток може свідчити про падіння прибутковості компанії або застосування податкових пільг. Відсутність зобов'язань за іншими податками та зборами у 2023 році може бути пов'язана із завершенням дії спеціальних платежів або змінами у податковому законодавстві.

Загалом, значне зростання зобов'язань з ПДВ може бути як позитивним сигналом (зростання продажів), так і викликом для компанії, адже це підвищує потребу в обігових коштах. У подальшому ПрАТ «Макрохім» слід приділити увагу оптимізації податкових зобов'язань та оцінити вплив змін у податковій політиці на фінансові результати.

Для оцінки здатності підприємства своєчасно погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів необхідний аналіз показників ліквідності. Він дозволяє визначити фінансову стійкість компанії, її платоспроможність у короткостроковій перспективі та ефективність управління активами.

У табл. 2.5 розрахуємо і проаналізуємо коефіцієнти ліквідності ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 рр.

Таблиця 2.5

Оцінка показників ліквідності ПрАТ «Макрохім»

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Нормативний рівень
	2022	2023	2023	2022 /2021	2023 /2022	
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,00	0,95	1,00	-0,05	0,05	0,2-0,35
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,48	0,42	0,67	-0,06	0,25	0,7-0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,04	0,50	0,01	0,46	2-2,5

Розраховані дані свідчать, що коефіцієнт загальної ліквідності залишався на рівні 1,00 у 2022 та 2023 роках, що відповідає достатньому рівню ліквідності для покриття зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності покращився з 0,48 у 2022 році до 0,67 у 2023 році, що свідчить про зростання здатності підприємства виконувати зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс до 0,50 у 2023 році, що є позитивною динамікою у покращенні платоспроможності ПрАТ «Макрохім».

Ефективність діяльності підприємства та його здатність генерувати прибуток із використаних ресурсів дозволяє оцінити аналіз показників рентабельності. Ці показники відображають рівень прибутковості компанії від основної діяльності, інвестицій та використання капіталу. Основною метою такого аналізу є виявлення факторів, що впливають на зміну прибутковості, та визначення шляхів її підвищення. Показники рентабельності допомагають інвесторам, кредиторам та керівництву ухвалювати обґрунтовані рішення щодо інвестування, кредитування та оптимізації витрат. Крім того, аналіз рентабельності дозволяє оцінити конкурентоспроможність підприємства та його фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

Розраховані показники рентабельності ПрАТ «Макрохім» наведемо у табл. 2.6.

Показники рентабельності ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2022	2023	2023	2022 /2021	2023 /2022	2022 /2021	2023 /2022
Чистий прибуток, тис. грн.	3869	2388	3157	-1481	769	61,7	132,2
Середня сума загального капіталу, тис. грн.	1296768	1151542	1366984	-145226	215442	88,8	118,7
Середня сума оборотного капіталу, тис. грн.	1188061	1019884	1236266	-168177	216382	85,8	121,2
Середня сума основного капіталу, тис. грн.	108708	131658	130718	22951	-941	121,1	99,3
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	957826	989389	1056003	31563	66614	103,3	106,7
Рентабельність, у % до							
- загального капіталу	0,3	0,21	0,23	-0,09	0,02	69,51	111,37
- оборотного капіталу	0,33	0,23	0,26	-0,09	0,02	71,90	109,06
- основного капіталу	3,56	1,81	2,42	-1,75	0,6	50,96	133,15
- реалізації	0,4	0,24	0,3	-0,16	0,06	59,75	123,86

Рентабельність ПрАТ «Макрохім» знизилася за всіма основними показниками:

- рентабельність загального капіталу знизилася з 0,3 у 2022 році до 0,23 у 2023 році;
- рентабельність основного капіталу зменшилась з 3,56 до 2,42. Це свідчить про зменшення ефективності використання капіталу та необоротних активів;
- рентабельність реалізації у 2023 році також знизилася до 0,3, що може бути наслідком зростання собівартості продукції.

На завершення наведемо показники фінансової стійкості ПрАТ «Макрохім» у табл. 2.7 та проаналізуємо їх.

Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення		Нормативний рівень
	2022	2023	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	
Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,08	0,11	0,06	0,03	-0,05	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	0,92	0,89	0,94	-0,03	0,05	$\leq 0,5$
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,01	-0,37	0,00	-0,37	0,37	$\geq 0,5$
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,92	0,89	0,94	-0,03	0,05	$\leq 0,5$
Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	0,04	0,01	0,00	-0,03	-0,01	$< 0,1$
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	$< 0,2$
Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	$> 0,5$
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,00	-0,05	0,00	-0,05	0,05	$> 0,1$
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,09	0,13	0,07	0,04	-0,06	> 1
Коефіцієнт фінансового лівереджу	0,04	0,01	0,00	-0,03	-0,01	$< 0,1$

Отже, коефіцієнт автономії залишився низьким (0,06–0,11), що свідчить про високу залежність ПрАТ «Макрохім» від зовнішнього фінансування. Коефіцієнт фінансової залежності перевищував нормативний рівень, вказуючи на значну частку позикових коштів. Негативні значення коефіцієнта маневреності власного капіталу у 2023 році та низький коефіцієнт фінансової стабільності вказують на необхідність покращення фінансової структури.

Загалом, у 2021-2023 роках ПрАТ «Макрохім» продемонструвало стабільне зростання доходу, проте зіткнулося з підвищенням витрат і зменшенням рентабельності. Компанія має високу залежність від позикових коштів і недостатній рівень власного капіталу, що впливає на її фінансову стійкість.

2.2. Практичні аспекти ведення обліку розрахунків за податками і платежами

Правильне ведення обліку розрахунків за податками і платежами є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та правової безпеки підприємства. Коректний облік дозволяє своєчасно і точно визначати розміри податкових зобов'язань, що дає змогу уникнути штрафів, пені та інших фінансових санкцій з боку податкових органів. Своєчасне відображення податкових зобов'язань у фінансовій звітності підвищує прозорість діяльності підприємства, полегшує проходження податкових перевірок та формує позитивну ділову репутацію компанії. Крім того, правильний облік податків дозволяє уникнути ризиків подвійного оподаткування та мінімізувати витрати, пов'язані зі сплатою податків.

Важливість правильного ведення обліку також полягає в його впливі на фінансове планування та управління грошовими потоками підприємства. Знання точних термінів та розмірів податкових платежів дозволяє компанії заздалегідь планувати витрати та уникати касових розривів. Це забезпечує стабільність фінансових потоків та сприяє ефективному використанню оборотних коштів. Крім того, правильний облік розрахунків за податками дозволяє підприємству брати участь у державних закупівлях, отримувати банківські кредити та інвестиції, оскільки податкова прозорість є важливим критерієм для оцінки фінансової надійності компанії. Таким чином, правильне ведення податкового обліку позитивно впливає на фінансову ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за усіма видами податків і платежів до бюджету призначений рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами».

Відобразимо призначення і побудову рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» на рис. 2.2 [9]:

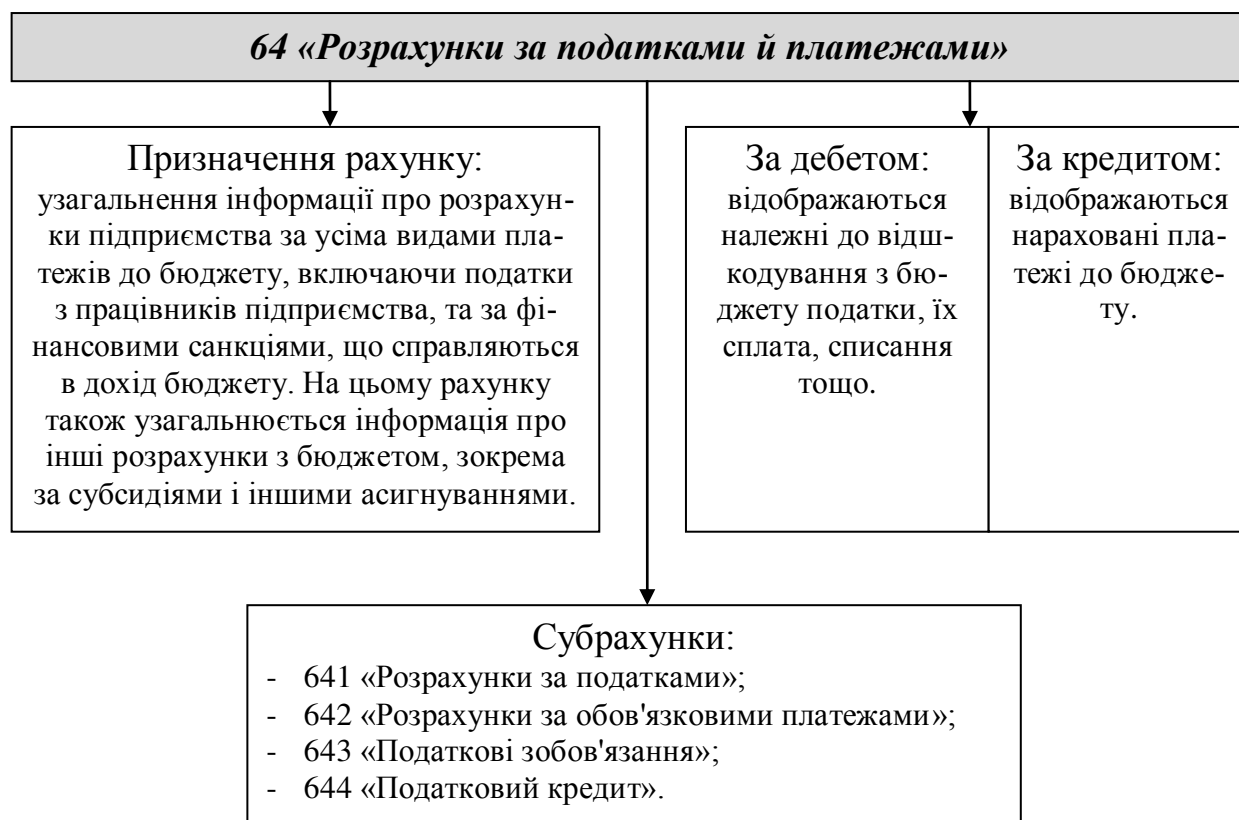

Рис. 2.2. Призначення та побудова рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» [9]

Податки, збори та інші обов'язкові платежі, передбачені законодавством, зазвичай належать до адміністративних витрат і обліковуються на рахунку 92 «Адміністративні витрати» відповідно до вимог НП(С)БО 16 [7]. Водночас, якщо податки та збори безпосередньо стосуються збуту продукції, їх можна відносити до витрат на збут, використовуючи рахунок 93 «Витрати на збут». Крім того, у деяких випадках податки та збори включаються до виробничої собівартості продукції, робіт або послуг.

Для обліку сум утриманих податків на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військового збору використовуються спеціальні субрахунки. Зокрема, субрахунок 641 «Розрахунки за податками» застосовується для обліку ПДФО: за кредитом відображається сума утриманого податку, а за дебетом – його сплата до бюджету. Субрахунок 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» викорис-

товується для обліку військового збору: за кредитом відображається утримана сума збору, а за дебетом – його перерахування до бюджету.

Для бухгалтерського обліку ПДВ призначені такі субрахунки: 641, 642, 643. В обліку суму податкових зобов'язань відображають за кредитом субрахунку 641, а суму податкового кредиту – за дебетом цього субрахунку. Кредитове сальдо на кінець звітного періоду свідчить про наявність зобов'язання перед бюджетом. За дебетом субрахунку 641/ПДВ відображають погашення зобов'язань. Субрахунки 643 і 644 є допоміжними.

Основні кореспонденції рахунків з обліку ПДВ узагальнено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Кореспонденції рахунків з обліку ПДВ [44]

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	2	3	4
Облік ПДВ у постачальника			
<i>У разі подальшої оплати</i>			
1	Відвантажено ТМЦ (необоротні активи), виконано роботи, надано послуги	361, 377	701, 702, 703, 712
2	Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ	701-703, 712	641/ПДВ
3	Отримано грошові кошти за реалізовані ТМЦ (необоротні активи), виконані роботи, надані послуги	311	361, 377
<i>У разі передоплати</i>			
1	Отримано передоплату	311	681
2	Відображено суму податкових зобов'язань з ПДВ у складі отриманої передоплати	643/ПДВ	641/ПДВ
3	Відвантажено ТМЦ (необоротні активи), виконано роботи, надано послуги	361, 377	701, 702, 703, 712
4	Списано суму раніше відображених податкових зобов'язань з ПДВ	701, 702, 703, 712	643/ПДВ
5	Здійснено залік заборгованостей	681	361, 377
Облік ПДВ у покупця			
<i>У разі подальшої оплати</i>			
1	Отримано активи, підписано акти виконаних робіт, наданих послуг	15, 20, 22, 23, 28, 91-94	631, 685
2	Відображено не підтверджену податковою накладною суму ПДВ	644/1	631, 685
3	Отримано зареєстровану в ЄРПН податкову накладну, суму ПДВ:		
	включено до податкового кредиту поточного періоду	641/ПДВ	644/1
	відкладено на наступний період (до 1095 днів)	644/2	644/1
	включено до податкового кредиту наступного періоду (до 1095 днів)	641/ПДВ	644/2

1	2	3	4
4	Списано на витрати суму ПДВ після закінчення граничного строку для реєстрації податкової накладної в ЄРПН (на 1096-й день)	949	644/1
<i>У разі передоплати</i>			
1	Перераховано постачальникові передоплату	371	311
2	Відображено не підтверджену податковою накладною суму ПДВ	644/1	644/ПДВ
3	Отримано зареєстровану податкову накладну і відображено у складі податкового кредиту суму ПДВ	641/ПДВ	644/1
4	Отримано від постачальника ТМЦ (необоротні активи), виконані роботи, надані послуги, за якими здійснена передплата	15, 20, 22, 23, 28, 91, 92, 93, 94	631, 685
5	Списано раніше відображену суму податкового кредиту з ПДВ	644/ПДВ	631, 685
6	Здійснено залік заборгованостей	631, 685	371

Податок на прибуток (ПНП), який підлягає сплаті до бюджету, відповідно до [1] відображають у загальному порядку за кредитом субрахунку 641 «Розрахунки за податками». Відповідно за дебетом субрахунку 641 відображають сплату цього податку. Для обліку витрат з податку на прибуток, які визначені відповідно до П(С)БО 17 [8], призначений рахунок 98 «Податок на прибуток».

Основні кореспонденції рахунків з обліку податку на прибуток узагальнено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Кореспонденції рахунків з обліку податку на прибуток [20]

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	Нараховано поточний податок на прибуток за рахунок збільшення відстрочених податкових активів	17	641/ПНП
2	Нараховано поточний податок на прибуток за рахунок зменшення відстрочених податкових зобов'язань	54	641/ПНП
3	Відображено витрати з податку на прибуток	98	641/ПНП
4	Перераховано авансовий внесок при виплаті дивідендів	641/Аванс із дивідендів	311
5	Зменшено зобов'язання з податку на прибуток на суму авансового внеску при виплаті дивідендів	641/ПНП	641/Аванс із дивідендів
6	Перераховано податок на прибуток до бюджету	641/ПНП	311

Усі інші податки також відображають на субрахунку 641. До нього відкривають відповідні аналітичні рахунки (наприклад, 641/Плата за землю). Основні кореспонденції рахунків з обліку інших податків і платежів узагальнимо в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Кореспонденції рахунків з обліку інших податків і платежів [44]

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	2	3	4
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки			
1	Відображено річну суму податку на нерухомість	39	641/Податок на нерухомість
2	Списано на витрати суму податку на нерухомість за квартал	92 (93)	39
3	Перераховано до бюджету суму податку за квартал	641/Податок на нерухомість	311
Плата за землю			
1	Відображено річну суму плати за землю	39	641/Плата за землею
2	Списано на витрати місячну суму плати за землю	92 (91, 93)	39
3	Перераховано до бюджету місячну суму плати за землю	641/Плата за землею	311
Транспортний податок			
1	Відображено річну суму транспортного податку	39	641/Транспортний податок
2	Списано на витрати суму транспортного податку за квартал	92 (93)	39
3	Перераховано суму транспортного податку за квартал до бюджету	641/Транспортний податок	311
Екологічний податок			
1	Нараховано екологічний податок	92 (23, 91)	641/Екологічний податок
2	Сплачено екологічний податок	641/Екоподаток	311
Рентна плата			
1	Нараховано рентну плату	92 (23, 91)	641/Рентна плата
2	Сплачено рентну плату до бюджету	641/Рентна плата	311
Збір за місця для паркування транспортних засобів			
1	Нараховано збір за місця для паркування транспортних засобів	92	642/Збір за паркування
2	Сплачено збір за паркування до бюджету	642/Збір за паркування	311
Туристичний збір			
1	Надано послуги тимчасового проживання	361	703
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	703	641/ПДВ

1	2	3	4
3	Нараховано туристичний збір	703	642/Турзбір
4	Перераховано туристичний збір до бюджету	642/Турзбір	311
Єдиний податок			
1	Нараховано єдиний податок	92	641/ЄП
2	Перераховано єдиний податок до бюджету	641/ЄП	311
Податок на доходи нерезидента			
1	Нараховано податок на доходи нерезидента (крім виплат за виробництво або розповсюдження реклами)	671 (684, 685)	641/Податок на репатріацію
2	Нараховано податок на виплати нерезиденту за виробництво або розповсюдження реклами	92 (93)	641/Податок на репатріацію
3	Перераховано податок до бюджету (при виплаті доходу нерезиденту)	641/Податок на репатріацію	311

Основні етапи облікового процесу розрахунків за податками і платежами наведено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Етапи організації облікового процесу розрахунків за податками і платежами [16]

Як бачимо, обліковий процес розрахунків за податками і платежами включає збір, обробку та систематизацію інформації про податкові зобов'язання підприємства, своєчасне відображення цих зобов'язань в обліку та забезпечення контролю за своєчасною сплатою податків і зборів до бюджету.

Таким чином, практичні аспекти ведення обліку розрахунків за податками і платежами полягають у забезпеченні точності, своєчасності та повноти відображення всіх податкових зобов'язань підприємства, зокрема:

Ведення податкових реєстрів – фіксування сум податків, що підлягають сплаті (податок на прибуток, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб тощо);

- облік податкових зобов'язань і податкового кредиту – своєчасне визнання та відображення податкових зобов'язань і відшкодувань;

- контроль строків сплати – забезпечення своєчасної сплати податків з метою уникнення штрафних санкцій та пені;

- підготовка податкової звітності – формування та подання податкових декларацій у встановлені строки;

- взаємодія з контролюючими органами – надання документів під час податкових перевірок та врегулювання можливих податкових спорів;

- оптимізація податкових платежів – аналіз податкового навантаження та пошук законних способів його мінімізації.

Ефективне ведення обліку розрахунків за податками і платежами забезпечує фінансову безпеку підприємства, дозволяє уникати штрафних санкцій та покращує управління грошовими потоками.

2.3. Пріоритетні напрями удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами

Недосконалість вітчизняної системи обліку розрахунків за податками і платежами призводить до існування фактів зловживань із боку як суб'єктів господарювання, так і фіскальних органів. Така ситуація зумовлює потребу пошу-

ку дієвих способів удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами.

Удосконалення обліку розрахунків за податками та платежами є важливим кроком для забезпечення фінансової стабільності підприємства та підвищення його конкурентоспроможності. Ефективна система обліку дозволяє підприємствам уникати штрафних санкцій та пені за несвоєчасну або некоректну сплату податків, а також забезпечує точність і своєчасність фінансової звітності. Покращення облікових процесів сприяє автоматизації розрахунків, мінімізації ризиків помилок та забезпеченню прозорості розрахунків із державними органами.

Удосконалення обліку розрахунків із податками та зборами дозволяє також оперативно реагувати на зміни у податковому законодавстві та уникати можливих ризиків фінансової відповідальності. Використання сучасних облікових програм та систем електронного документообігу забезпечує швидкий доступ до необхідної інформації, що полегшує процес податкового планування. Це сприяє зменшенню адміністративного навантаження на бухгалтерську службу та підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Раціональна та ефективна організація обліку розрахунків за податковими платежами вимагає вибору оптимальної системи оподаткування, визначення методів, прийомів та процедур обліку. З цією метою доцільно у Наказі про облікову політику створити окремий розділ під назвою «Організація обліку розрахунків за податками і платежами». Цей розділ дасть змогу чітко регламентувати процеси обліку податків і платежів, а також забезпечити прозорість у виконанні податкових зобов'язань підприємства [16].

У процесі формування облікової політики слід врахувати особливості діяльності підприємства та вимоги податкового законодавства. Розділ «Організація обліку розрахунків за податками і платежами» має включати перелік нормативно-правових актів, що регулюють порядок обчислення та сплати податків, а також опис алгоритмів нарахування податкових зобов'язань за кожним видом податку відповідно до чинного законодавства. Додатково доцільно створити та

затвердити зразки документів (зокрема, первинних), необхідних для відображення та накопичення інформації про податкові платежі, а також включити витяги з нормативних документів, які використовуються при веденні податкового обліку. Такий підхід сприятиме ефективній організації облікових процесів і підвищенню податкової дисципліни підприємства.

Погоджуємось з українськими дослідниками [22], що для підвищення ефективності обліку розрахунків підприємства за податками і платежами необхідно провести комплексне вдосконалення податкової звітності. Складання податкових звітів є більш трудомістким та витратним за часом процесом порівняно з підготовкою фінансової та статистичної звітності. Основною проблемою є дублювання інформації, коли окремі дані, вже зазначені у спеціальних додатках, повторно відображаються у податкових деклараціях. До того ж, деякі додатки до податкових декларацій не мають суттєвої інформаційної цінності та виконують лише роль допоміжних таблиць.

Основні напрями удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами відобразимо на рис. 2.4.

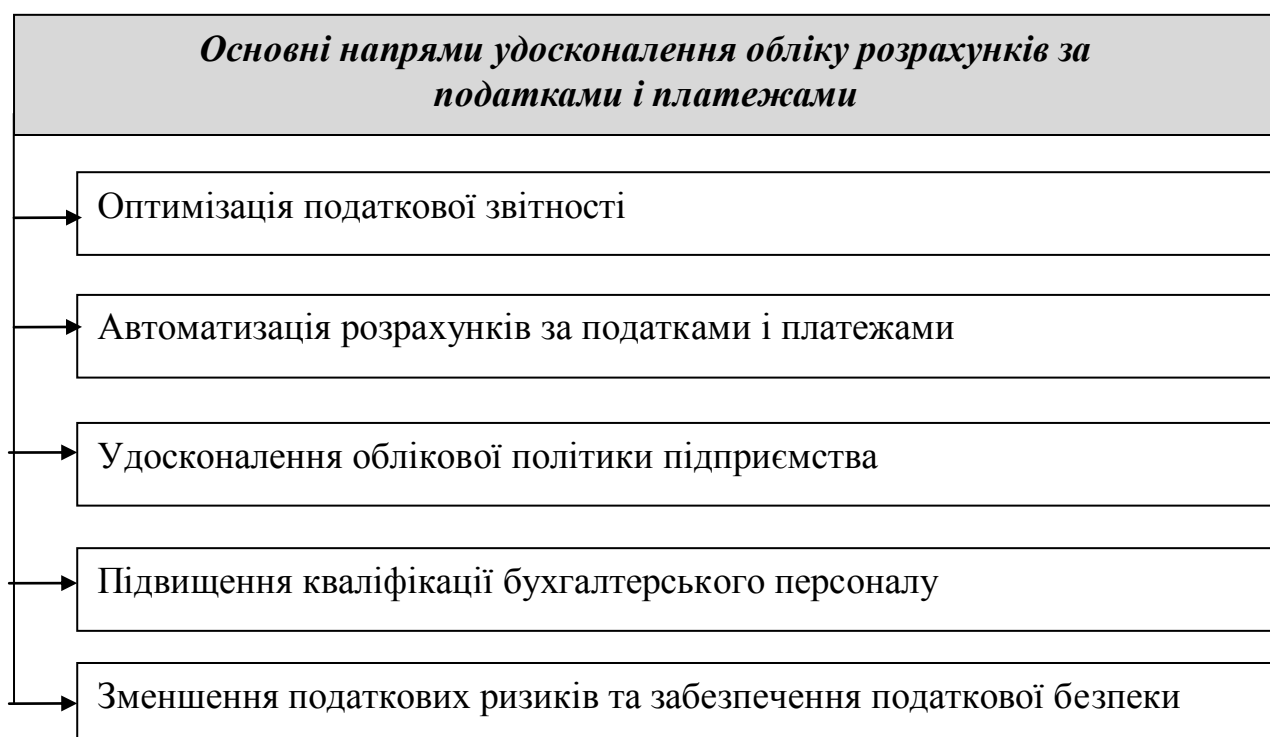

Рис. 2.4. Основні напрями удосконалення обліку розрахунків за податками і платежами

Розглянемо їх детальніше.

1. Оптимізація податкової звітності, яка передбачає:

- скорочення кількості додатків до податкових декларацій: багато додатків мають допоміжний характер і не несуть суттєвої інформації для нарахування та сплати податків;
- уніфікація форм податкової звітності шляхом об'єднання таблиць та виключення зайвих граф.

2. Автоматизація розрахунків за податками і платежами, що дасть змогу автоматично розраховувати суми податкових зобов'язань та відображати їх у бухгалтерському обліку, що знижує ризики помилок

3. Удосконалення облікової політики підприємства, що включає:

- розробка окремого розділу в обліковій політиці підприємства «Організація обліку розрахунків за податками і платежами» в Наказі про облікову політику, де чітко визначаються підходи до розрахунку та обліку податкових зобов'язань;
- закріплення відповідальності конкретних осіб за своєчасність нарахування та сплати податкових зобов'язань;
- уточнення правил ведення обліку окремих податків, таких як податок на прибуток, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб та інші обов'язкові платежі.

4. Підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу, що охоплює:

- своєчасне навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів з питань змін податкового законодавства, що забезпечить правильність ведення обліку;
- консультації із зовнішніми аудиторами та податковими експертами, що допоможе вчасно виявити ризики та врахувати зміни в податковому законодавстві.

5. Зменшення податкових ризиків та забезпечення податкової безпеки, що передбачає:

- регулярний внутрішній аудит податкових розрахунків, що дозволяє виявити ризики та помилки у звітності та уникнути штрафів;

- моніторинг змін у податковому законодавстві, що дає змогу оперативно коригувати методику обліку та уникати штрафних санкцій;
- формування резервів для сплати податкових зобов'язань, щоб уникнути касових розривів.

Загалом ці напрями спрямовані на зменшення навантаження на бухгалтерів, підвищення точності податкового обліку та мінімізацію фінансових ризиків підприємства.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши фінансово-економічну діяльність ПрАТ «Макрохім» за 2021-2023 роки, можна зробити висновок, що компанія демонструє позитивну динаміку в зростанні активів та доходів. У 2023 році загальний обсяг активів збільшився до 1 759 885 тис. грн., що свідчить про зміцнення фінансової бази підприємства. Основну частину активів становлять оборотні активи, що забезпечує високу ліквідність. Збільшення грошових коштів до 824 342 тис. грн. покращує платоспроможність компанії у короткостроковій перспективі. Однак зменшення частки власного капіталу та зростання залежності від поточних зобов'язань вказують на необхідність зменшення фінансових ризиків та підвищення рівня фінансової автономії підприємства.

Практичні аспекти ведення обліку розрахунків за податками і платежами в ПрАТ «Макрохім» свідчать про важливість забезпечення точності, своєчасності та повноти відображення податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку. Основним рахунком для обліку податків є рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» та його субрахунки. У компанії забезпечується своєчасне відображення податкових зобов'язань, що сприяє прозорості діяльності підприємства та підвищує його фінансову стабільність. Своєчасна сплата податків дозволяє уникати штрафів та пені, зберігати позитивну ділову репутацію та спрощувати проходження податкових перевірок. Дотримання принципів повноти та

своєчасності податкових розрахунків також сприяє кращому фінансовому плануванню та управлінню грошовими потоками підприємства.

Удосконалення обліку розрахунків за податками та платежами є необхідним кроком для підвищення прозорості фінансової діяльності підприємств, зниження податкових ризиків та забезпечення податкової безпеки. Основними напрямками вдосконалення є автоматизація облікових процесів, оптимізація податкової звітності, розробка окремого розділу облікової політики щодо податкових розрахунків, підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу та впровадження регулярного внутрішнього аудиту. Важливими завданнями є скорочення обсягу податкової звітності, усунення дублювання інформації та закріплення відповідальності за своєчасність і правильність розрахунків податкових зобов'язань. Усі ці заходи сприятимуть підвищенню ефективності управління фінансами підприємства та зменшенню адміністративного навантаження на бухгалтерські служби.

РОЗДІЛ 3.

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПОДАТКАМИ І ПЛАТЕЖАМИ

3.1. Методичні прийоми аудиту розрахунків за податками і платежами

Аудит розрахунків за податками і платежами є ключовим інструментом для забезпечення фінансової прозорості та податкової безпеки підприємства. Він дозволяє своєчасно виявити помилки та неточності в облікових записах, запобігти можливим штрафним санкціям і знизити ризики фінансових втрат. Завдяки аудиту підприємство може переконатися у правильності нарахування та сплати податкових зобов'язань відповідно до чинного законодавства. Це особливо важливо в умовах постійних змін у податковій політиці держави, оскільки дозволяє підприємствам оперативного адаптувати свої облікові процеси до нових вимог.

Аудит розрахунків за податками і платежами сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства. Регулярний контроль за обліковими процесами дозволяє мінімізувати ймовірність фінансових помилок та недоплат податків, що сприяє підтриманню належного рівня платіжної дисципліни. Проведення аудиту дає змогу керівництву підприємства отримувати достовірну та актуальну інформацію про стан податкових зобов'язань, планувати майбутні платежі та оптимізувати фінансові витрати. Це забезпечує підприємству стійкість до фінансових потрясінь і сприяє підвищенню його конкурентоспроможності на ринку [32].

Мета аудиту розрахунків за податками і платежами полягає у підтвердженні повноти, достовірності та обґрунтованості інформації щодо зобов'язань за податками і платежами у фінансовій та податковій звітності у всіх суттєвих аспектах, її відповідності вимогам чинного законодавства України. Таке визначення мети охоплює всі важливі аспекти та повний комплекс процедур перевірки розрахунків підприємства перед бюджетом [30].

Відповідно до мети визначено завдання аудиту розрахунків за податками і платежами є (рис. 3.1)

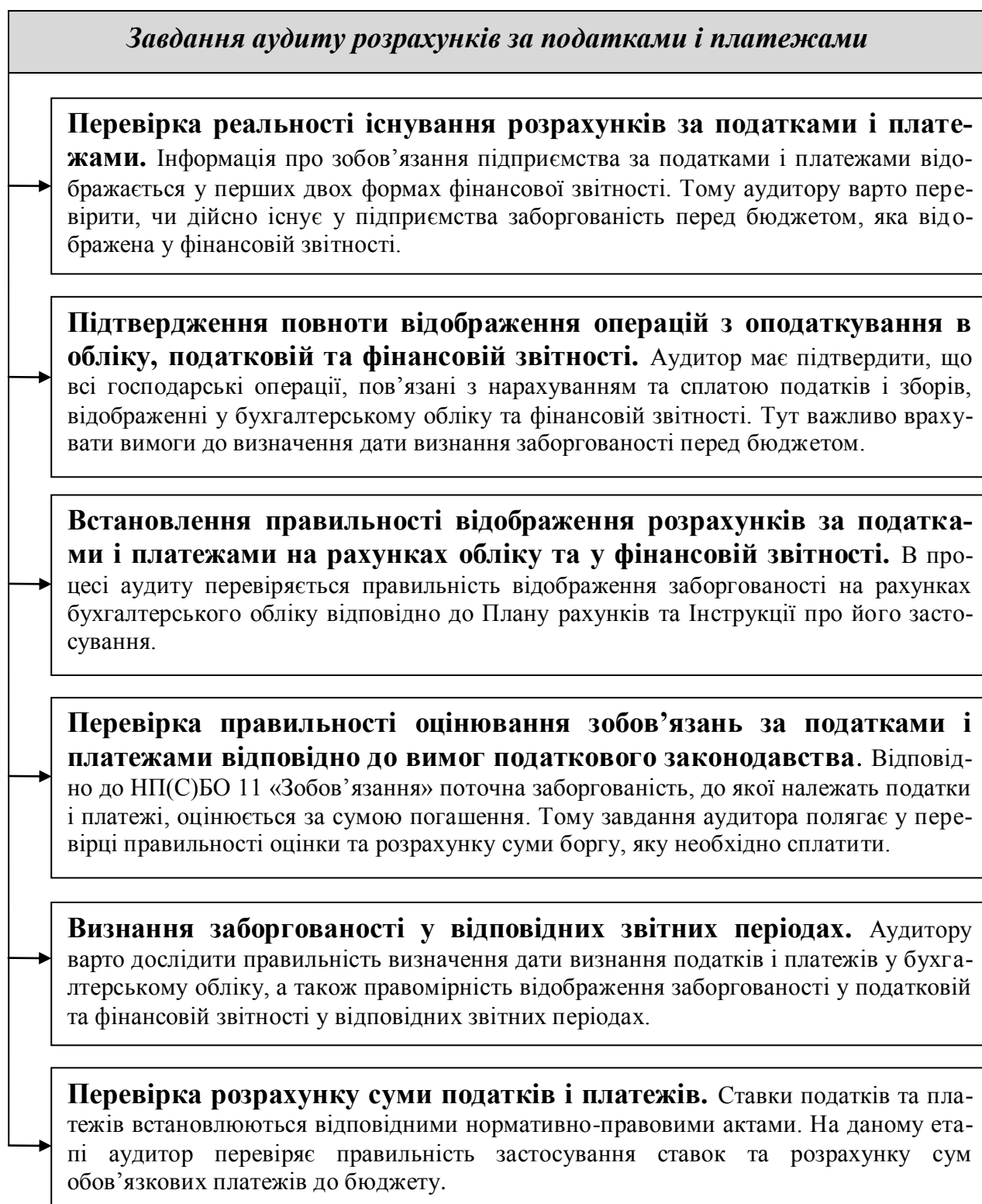

Рис. 3.1. Завдання аудиту розрахунків за податками і платежами [28]

Для забезпечення повноти та об'єктивності аудиту розрахунків підприємства за податками та платежами необхідне використання різноманітних джерел

інформації. Вони дозволяють аудитору перевірити правильність нарахування податків, своєчасність їх сплати та відповідність облікових даних чинному податковому законодавству. До таких джерел належать [24]:

- Наказ про облікову політику підприємства (в частині розрахунків за податками та платежами); Цей документ містить положення щодо облікових методів, правил оцінки зобов'язань та відповідальності посадових осіб за виконання податкових розрахунків;

- первинні документи (видаткові накладні, податкові накладні, платіжні доручення тощо), які є основою для формування податкових зобов'язань, тож їх ретельна перевірка дозволяє встановити достовірність та законність відображених у звітності сум;

- облікові реєстри за рахунками 17; 54; 64; 98 містять інформацію про суми податкових зобов'язань, активів та розрахунків із бюджетом;

- фінансова звітність (форми № 1; 2; 5 в частині розрахунків з бюджетом), в якій відображаються суми податкових зобов'язань, авансових платежів, податкових активів та інших розрахунків із бюджетом, що підлягають аналізу та перевірці;

- податкова звітність, яка є базовим джерелом для оцінки правильності нарахування та своєчасності сплати податків. Аналіз цих документів дозволяє аудитору виявити можливі помилки у заповненні декларацій та нарахуванні податків;

- попередні аудиторські звіти, які містять інформацію про раніше виявлені помилки та порушення, що дає змогу аудитору звернути увагу на найбільш ризикові ділянки. У разі, якщо попередні перевірки виявили помилки, аудитору необхідно оцінити, чи було їх усунуто у звітному періоді;

- дані внутрішнього контролю підприємства, які формуються у процесі поточного контролю за фінансово-господарською діяльністю. Вони дозволяють оцінити ефективність внутрішніх процедур контролю та забезпечити вчасне коригування можливих порушень

- відповіді на запити аудитора, які дозволяють уточнити певні аспекти облікової політики, дізнатися про наявність спорів із контролюючими органами або оцінити ймовірність виникнення податкових ризиків.

- результати, що були отримані безпосередньо у процесі аудиторської перевірки тощо.

Широкий спектр джерел інформації дозволяє аудитору отримати надійні докази для підтвердження точності та правдивості даних про розрахунки за податками і платежами. Використання цих джерел забезпечує можливість виявити помилки, зменшити податкові ризики та сприяти підвищенню податкової дисципліни підприємства.

Незалежно від обсягу для забезпечення якісного проведення аудиту розрахунків за податками і платежами аудитор повинен ретельно ознайомитись із суб'єктом перевірки та основними аспектами його діяльності. При цьому він бере до уваги чинники планування аудиту, наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Чинники планування розрахунків за податками і платежами [32]

Чинники планування	Основні складові плану
Характеристика діяльності платника податків	<ul style="list-style-type: none"> - загальні економічні чинники і умови в галузі; - особливості діяльності платника податків; - фінансовий стан платника; - залежність підприємства від міжнародних факторів.
Система оподаткування та внутрішнього контролю	<ul style="list-style-type: none"> - загальна чи спрощена система оподаткування; - застосування процедур оптимізації в оподаткуванні; - вплив нових нормативно-правових актів з питань оподаткування; - наявність або відсутність реєстрів податкового обліку, доречність і коректність їх формату .
Ризики фінансового характеру	<ul style="list-style-type: none"> - очікувані оцінки властивого ризику і ризику контролю; - встановлення рівнів суттєвості для кожного податку; - можливість викривлень даних у податкових деклараціях; - виявлення складних сегментів обліку, зокрема таких, де результат залежить від суб'єктивного судження бухгалтера.
Характер, час і обсяг аудиторських процедур	<ul style="list-style-type: none"> - стан бухгалтерського обліку замовника; - повнота та вчасність сплати податків; - координація і напрям роботи аудиторів, поточний контроль і перевірка виконаної роботи.
Інші аспекти	<ul style="list-style-type: none"> - використання посередницьких послуг фінансового характеру; - транзитні платежі між взаємопов'язаними особами.

Загалом аудит розрахунків за податками і платежами проводиться за такими основними етапами (рис. 3.2):

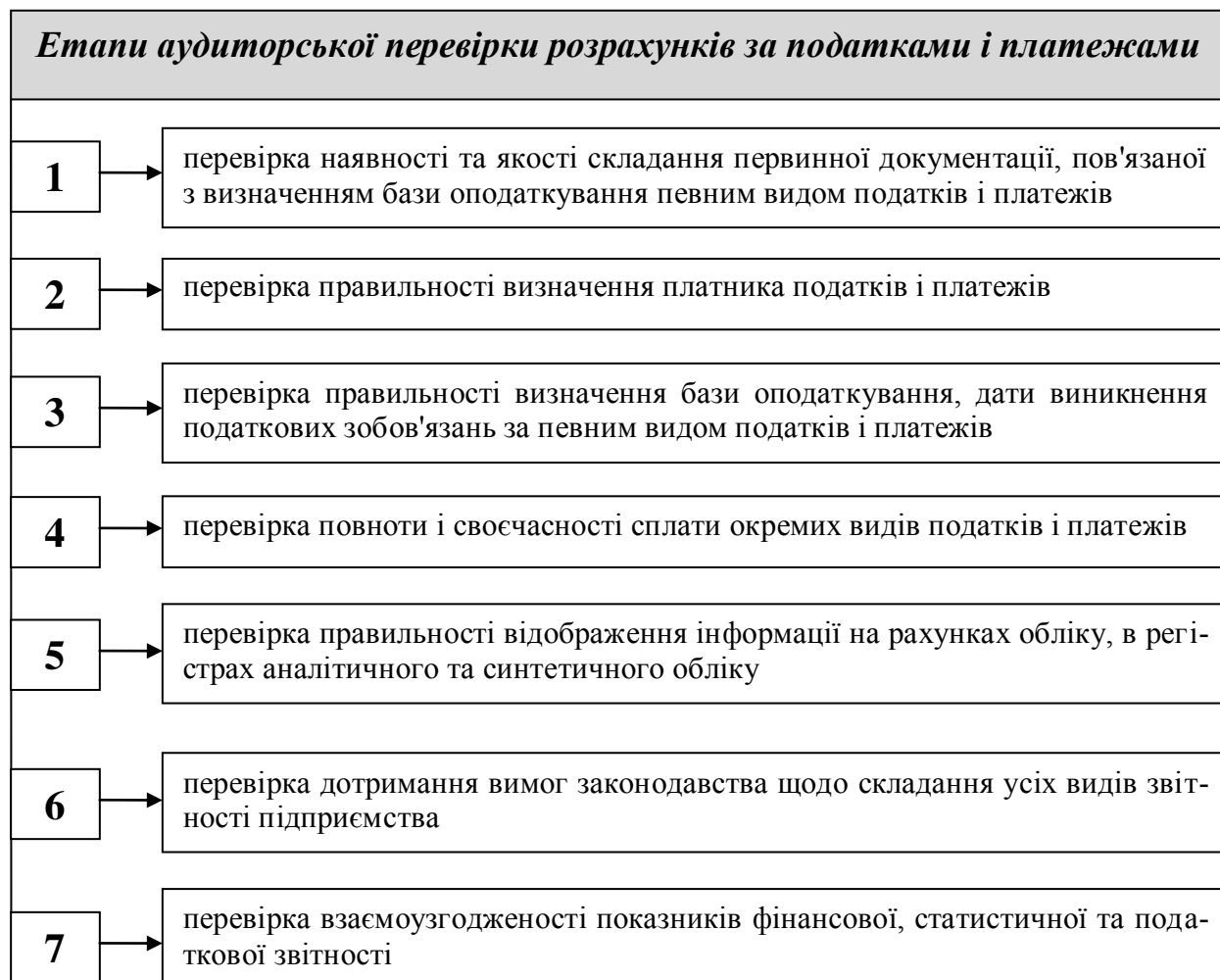

Рис. 3.2. Етапи аудиту розрахунків за податками і платежами [42]

Під час аудиту розрахунків за податками та платежами особливу увагу слід приділяти чіткому дотриманню визначених аудитором завдань на кожному етапі перевірки. Такий підхід забезпечує системність та послідовність роботи аудитора, що сприяє підвищенню якості та ефективності аудиторської перевірки. Ретельне виконання кожного завдання дозволяє вчасно виявити можливі порушення, запобігти ризикам і забезпечити обґрунтованість висновків.

Результати аудиту розрахунків підприємства за податками і платежами відображаються у Звіті незалежного аудитора. У випадку проведення тематичного аудиту звіт містить детальну інформацію про всі ключові аспекти перевірки.

ки та висновки щодо кожного з них. Натомість під час комплексного аудиту результати перевірки податкових розрахунків, зазвичай, подаються у вигляді висвітлення лише найбільш суттєвих питань, що вплинули на формування підсумкової думки аудитора. Такий підхід дозволяє зосередити увагу користувачів звіту на найбільш критичних аспектах фінансової звітності підприємства.

3.2. Оцінка результатів аудиту розрахунків за податками і платежами

На ПрАТ «Макрохім» було проведено комплексний аудит розрахунків за податками та платежами. Цей процес охоплював сім послідовних етапів, кожен із яких включав набір специфічних аудиторських процедур, спрямованих на перевірку правильності нарахування, своєчасності сплати та відповідності податкових зобов'язань чинному законодавству, а також на виявлення можливих помилок та ризиків у податковому обліку, що сприяло підвищенню точності та достовірності фінансової звітності підприємства.

Перший етап аудиту полягав у детальному аналізі документів, що стосуються розрахунків за податками та платежами. Зокрема, аудитор перевіряв документи за формальними ознаками, такими як правильність оформлення, наявність необхідних підписів, штампів та інших обов'язкових реквізитів. Далі проводилася перевірка документів за змістом – аудитор оцінював відповідність змісту документів реальним господарським операціям, які вони відображають. Важливу роль відіграла арифметична перевірка, під час якої було проаналізовано правильність розрахунків у документах (розрахунок податкових зобов'язань, суми нарахованих платежів тощо). Нормативна перевірка передбачала зіставлення відображених у документах даних із вимогами чинного законодавства. Крім того, аудитор здійснив зустрічну перевірку документів, співставляючи інформацію з даними контрагентів та іншими доступними джерелами для підтвердження достовірності облікових даних.

Другий етап аудиту був зосереджений на визначенні законодавчої обґрунтованості сплати конкретних податків і платежів, які входять до системи розрахунків ПрАТ «Макрохім». Для цього аудитор здійснив аудиторські процедури, згруповані у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аудиторські процедури та джерела інформації для підтвердження правильності визначення платника податків і платежів

№ з/п	Аудиторські процедури	Джерела інформації
1	З'ясування системи оподаткування, на якій перебуває підприємство	Довідка про взяття на облік платника податків у фіскальних в органах, свідоцтво платника податку на додану вартість, податкова звітність підприємства
2	З'ясування того, чи зареєстроване підприємство у фондах загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування	Повідомлення про взяття на облік у відповідних фондах
3	Обсяг реалізації за останні 12 календарних місяців	Оборотно-сальдова відомість, кредитовий оборот за рахунками 7-го класу, Податкова декларація з податку на додану вартість, Декларація з податку на прибуток, інша податкова звітність (розрахунки, Звіти тощо)
4	Визначення середньоспискової чисельності працюючих	Табель обліку робочого часу, штатний розклад, відомість нарахування заробітної плати тощо.
5	Перевірити, чи всі передбачені законодавством податки і платежі сплачує підприємство	Податкова звітність за окремими видами податків, зборів платежів, платіжні доручення, виписки банків тощо

Отже, аудитор проаналізував, які податки та обов'язкові платежі відповідно до чинного законодавства зобов'язане сплачувати підприємство, та чи дотримується воно цього обов'язку. Зокрема, було перевірено відповідність діяльності підприємства критеріям, за якими визначається необхідність сплати податків на прибуток, ПДВ, ПДФО та інших обов'язкових платежів. На цьому етапі аудитор використовував як внутрішні документи підприємства (накази про облікову політику, первинні документи, облікові реєстри), так і зовнішні нормативно-правові акти, які регулюють порядок сплати податків і зборів. Завдяки такому підходу вдалося підтвердити або спростувати обґрунтованість включення окремих податків і платежів до системи розрахунків підприємства.

Третій етап аудиту розрахунків за податками та платежами на ПрАТ «Макрохім» є одним із найскладніших та найтрудомісткіших етапів усього процесу аудиторської перевірки. Він передбачав глибоке вивчення податкових зобов'язань підприємства за кожним видом податків та платежів окремо. Для цього аудитором була розроблена індивідуальна програма аудиту для кожного конкретного податку та обов'язкового платежу. Такий підхід дав змогу детальніше та ретельніше перевірити кожний напрям податкових зобов'язань та забезпечити повне дотримання підприємством податкових норм.

Основний акцент на цьому етапі був зроблений на виконанні таких ключових аудиторських процедур:

1. Встановлення ставки оподаткування для кожного виду податку та платежу, що сплачується підприємством. Аудитор перевіряв, чи застосовуються на підприємстві правильні ставки податків, які відповідають вимогам законодавства та чинним податковим нормативам.

2. Визначення бази оподаткування для кожного окремого податку відповідно до податкового законодавства. База оподаткування визначається залежно від виду податку: для податку на прибуток – це фінансовий результат до оподаткування, для ПДВ – вартість поставлених товарів та послуг тощо. Аудитор перевіряв, чи правильно визначена база оподаткування та чи немає викривлень у її розрахунках.

3. Перевірка правильності обчислення податку та платежу, що включає оцінку відповідності розрахунків вимогам нормативно-правових актів. Аудитор проводив розрахунки повторно для порівняння з розрахунками, зробленими на підприємстві, та виявлення можливих арифметичних помилок.

4. Перевірка правильності визначення податкових подій за непрямими податками. Ця процедура передбачає встановлення моменту, коли виникають податкові зобов'язання за ПДВ та іншими непрямими податками. Аудитор перевіряв, чи коректно визначено дату виникнення податкових подій у зв'язку з поставками товарів, виконанням робіт та наданням послуг.

5. Перевірка дотримання термінів виникнення податкових зобов'язань. Аудитор звернув увагу на своєчасність виникнення податкових зобов'язань за кожним видом податку. Правильне визначення дати виникнення податкових зобов'язань має велике значення, оскільки помилки можуть призвести до нарахування штрафів та пені.

Четвертий етап аудиту розрахунків за податками та платежами був спрямований на перевірку повноти та своєчасності перерахування податків і платежів до бюджету та інших обов'язкових фондів. На цьому етапі аудитор вивчав, чи сплачені всі необхідні податки у повному обсязі та у встановлені законодавством терміни. Основою для цієї перевірки були виписки банку, платіжні доручення, квитанції та інші документи, які підтверджують факт сплати податків і платежів. Для перевірки своєчасності сплати податків аудитор порівняв фактичні дати платежів із встановленими граничними строками їх сплати. У разі виявлення прострочень аудитор оцінював можливість нарахування пені та штрафних санкцій.

Загалом третій та четвертий етапи аудиту є критично важливими для забезпечення відповідності податкових розрахунків законодавчим вимогам. Їх належне виконання дозволяє підприємству уникнути штрафних санкцій, зменшити фінансові ризики та підвищити достовірність фінансової звітності.

П'ятий етап аудиту розрахунків за податками та платежами на ПрАТ «Макрохім» був зосереджений на перевірці правильності відображення даних господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Основна мета цього етапу полягала в забезпеченні відповідності відображених у фінансовій звітності операцій реальним показникам, що містяться у регістрах аналітичного та синтетичного обліку. Це дозволяє підвищити достовірність бухгалтерської та податкової звітності підприємства.

Для досягнення цієї мети аудитор виконав низку аудиторських процедур, серед яких можна виділити такі:

- ознайомлення із залишками на субрахунках рахунків 64 «Розрахунки з бюджетом» та 65 «Розрахунки зі страхування». Аудитор дослідив залишки на

цих рахунках для виявлення можливих недоплат або переплат за окремими податками та обов'язковими платежами. Аналіз залишків на цих рахунках дозволяє оцінити поточний фінансовий стан підприємства з точки зору його розрахунків із бюджетом та фондами соціального страхування;

- перевірка повноти відображення господарських операцій у реєстрах аналітичного та синтетичного обліку. На цьому етапі аудитор здійснив порівняння даних первинних документів (податкових накладних, платіжних доручень) з відповідними записами у бухгалтерських реєстрах. Ця перевірка дозволяє виявити можливі випадки незареєстрованих або неправильно відображених операцій;

- перевірка точності відображення розрахунків із бюджетом у первинних документах, реєстрах аналітичного та синтетичного обліку, а також у фінансовій звітності. Це дозволяє підтвердити коректність розрахунків із бюджетом та запобігти можливим помилкам у фінансовій звітності підприємства;

- оцінка відповідності відображення господарських операцій чинним законодавчим та нормативним вимогам. Аудитор перевіряв, чи дотримується підприємство вимог НП(С)БО та інших нормативних актів, які регулюють порядок відображення податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку;

- звірка інформації з первинних документів та реєстрів аналітичного та синтетичного обліку. Аудитор зіставив дані з різних джерел для забезпечення їх відповідності. Зокрема, було проаналізовано відповідність податкових накладних, платіжних доручень, виписок банку та облікових записів у бухгалтерських реєстрах.

Також на цьому етапі було проведено звірку даних фінансової звітності ПрАТ «Макрохім» з інформацією, що міститься в особових рахунках платника податків у контролюючих органах. Основний акцент зроблено на перевірці дебіторської та кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Аудитор порівняв залишки за рахунками 64 та 65 у фінансовій звітності ПрАТ «Макрохім» із даними про залишки в особових рахунках платника податків, що обліковуються у контролюючих органах. За результатами звірки розбіжностей не

виявлено, що свідчить про правильність відображення розрахунків у фінансовій звітності підприємства.

На шостому етапі аудитор перевіряв дотримання формату та структури звітних форм, визначених законодавством. Зокрема, аудитор оцінив відповідність форм звітності ПрАТ «Макрохім», що подаються до податкових органів, вимогам нормативно-правових актів.

Сьомий етап передбачав перевірку коректності заповнення звітності ПрАТ «Макрохім» та її відповідності даним бухгалтерського обліку. Для цього аудитор здійснив звірку показників фінансової та податкової звітності з відповідними даними з облікових реєстрів та первинних документів. Перевірялися такі форми звітності:

- форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» – перевірено, чи правильно відображені зобов'язання за податками та платежами у статтях цієї форми звітності;

- форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» – перевірено правильність відображення витрат на податки та платежі;

- форма №5 «Примітки до фінансової звітності» – оцінено розкриття інформації про податкові зобов'язання та податкові розрахунки.

За результатами аудиту на шостому та сьомому етапах порушень не виявлено. Це свідчить про те, що ПрАТ «Макрохім» правильно та своєчасно подає звітність до контролюючих органів і дотримується вимог чинного законодавства щодо складання та подання звітності.

П'ятий, шостий та сьомий етапи аудиту розрахунків за податками та платежами на ПрАТ «Макрохім» є завершальними етапами перевірки. Вони дозволяють підтвердити правильність відображення податкових зобов'язань та витрат у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства.

Загалом аудит розрахунків за податками та платежами ПрАТ «Макрохім» дозволив підвищити рівень податкової дисципліни, мінімізувати ризики штрафних санкцій та забезпечити достовірність інформації, яка відображається у фінансовій та податковій звітності підприємства.

3.3. Напрями оптимізації податкового навантаження підприємства

Оптимізація податкового навантаження є важливим елементом фінансового управління підприємством, оскільки дозволяє підвищити його фінансову стійкість та конкурентоспроможність. Ефективне управління податковими платежами сприяє зменшенню витрат підприємства, що дає змогу вивільнити додаткові фінансові ресурси для інвестування в розвиток бізнесу, модернізацію виробництва або підвищення заробітної плати працівникам. Крім того, оптимізація податків зменшує ризик виникнення податкової заборгованості та штрафних санкцій, що знижує фінансові ризики та покращує загальний фінансовий стан підприємства.

Ще одним важливим аспектом оптимізації податкового навантаження є підвищення ефективності податкового планування. Правильно спланована система розрахунків з бюджетом дозволяє уникнути зайвих платежів та ефективніше використовувати законодавчі пільги і податкові преференції. Успішна оптимізація податкових витрат забезпечує підприємству додаткові конкурентні переваги на ринку, підвищує його інвестиційну привабливість та кредитоспроможність. Водночас, важливо, щоб заходи з оптимізації податків відповідали вимогам законодавства, оскільки застосування незаконних схем ухилення від сплати податків може призвести до серйозних фінансових і репутаційних втрат для підприємства.

Процес оптимізації має вирішувати низку завдань, зокрема таких [23]:

- створення умов для компромісу між потребами держави у доходах та інтересами платників податків, виконання якого повинно сприяти соціально-економічному розвитку держави;
- забезпечення диференційованого підходу до оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб;
- заохочення платників податків до збільшення доходу та забезпечення його правового регулювання;

- забезпечення синхронності позитивного впливу методів оподаткування на доходи юридичних і фізичних осіб в часі.

Погоджуємось з українськими дослідниками [40], що потрібно досягти балансу між рівнем податкового навантаження та наданими податковими пільгами, а також обрати оптимальну систему оподаткування. При цьому слід враховувати як інтереси держави та промислового сектора, так і співвідношення суспільних та приватних потреб. Такий підхід сприятиме забезпеченню стабільності економічного середовища та стимулюватиме розвиток підприємницької діяльності. Для досягнення цього можна вжити такі заходи (рис. 3.3):

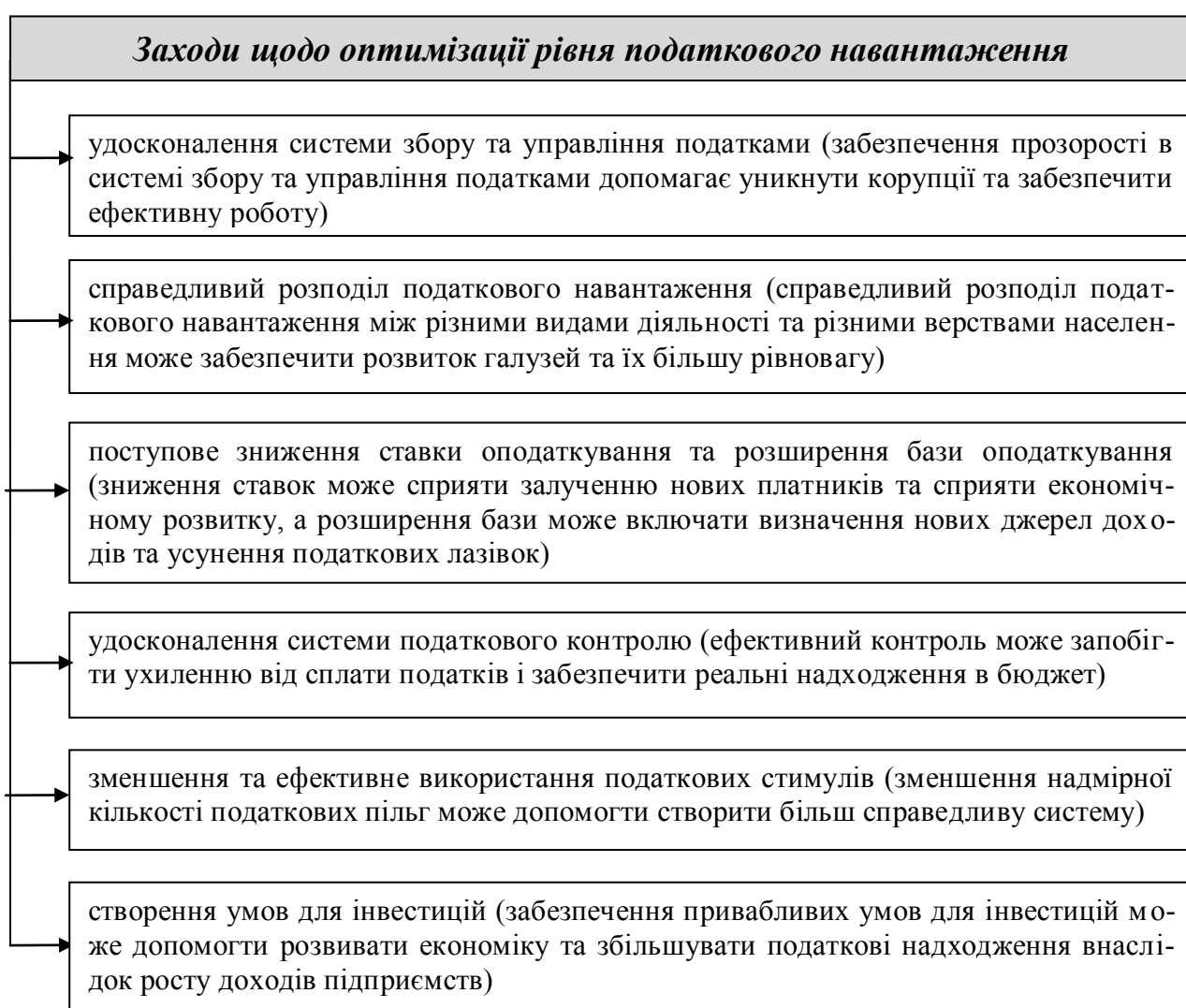

Рис. 3.3 Заходи щодо оптимізації рівня податкового навантаження [40]

Окрім наведених, вважаємо, що для оптимізації рівня податкового навантаження доцільно також запровадити прогресивну шкалу оподаткування зале-

жно від рівня доходів, що може сприяти справедливішому розподілу податкового тягаря. Це дозволить знизити навантаження на малий та середній бізнес і водночас підвищити надходження від великих підприємств та заможних верств населення.

Доцільно також здійснити автоматизацію податкового адміністрування та цифровізацію процесів. Використання сучасних технологій для автоматизації процесів податкового адміністрування, включаючи електронну подачу звітності, електронний облік і онлайн-контроль податкових зобов'язань, зменшить витрати підприємств на виконання податкових процедур і підвищить прозорість системи.

Підвищення рівня податкової грамотності серед підприємців та громадян дозволить зменшити кількість помилок у звітності та знизити рівень ухилення від сплати податків. Участь громадськості у моніторингу використання податкових надходжень підвищить довіру до системи та сприятиме добровільному виконанню податкових зобов'язань.

Застосування цих заходів допоможе зменшити податкове навантаження на підприємства та громадян, стимулювати економічне зростання, забезпечити прозорість системи оподаткування та підвищити ефективність податкової політики.

Загалом, оптимізація податкових платежів дасть змогу підприємству зменшити обсяги обов'язкових відрахувань до бюджету та вивільнити додаткові фінансові ресурси. Завдяки цьому компанія може збільшити обсяги обігових коштів, що дозволить своєчасно здійснювати платежі постачальникам, виплачувати заробітну плату працівникам та покривати інші оперативні витрати. У кризових ситуаціях або періоди економічної нестабільності підприємство, яке має достатній обсяг обігових коштів, зможе ефективніше реагувати на зовнішні виклики та підтримувати свою діяльність без залучення додаткових кредитів.

Висновки до розділу 3

Аудит розрахунків за податками і платежами відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та прозорості діяльності підприємства. Основна мета аудиту – перевірка правильності нарахування та своєчасності сплати податкових зобов'язань відповідно до чинного законодавства. Завдяки аудиту можна своєчасно виявити помилки та порушення, які могли б призвести до штрафних санкцій, пені чи додаткових податкових зобов'язань. Оперативне усунення таких недоліків дозволяє підприємству уникнути фінансових втрат та зберегти свою ділову репутацію. Крім того, аудит сприяє підвищенню податкової дисципліни та дозволяє підприємству оцінити відповідність своєї облікової політики чинним нормативним вимогам. Це особливо важливо в умовах частих змін податкового законодавства, коли своєчасна корекція облікових процесів дозволяє мінімізувати ризики фінансових санкцій та уникнути конфліктів із контролюючими органами.

Проведення аудиту розрахунків за податками і платежами має значний вплив на підвищення ефективності фінансового управління підприємством. Аудиторська перевірка дозволила отримати об'єктивну оцінку стану податкових зобов'язань, яка є основою для прийняття стратегічних управлінських рішень. Керівництво ПрАТ «Макрохім» отримує повну та достовірну інформацію про реальний стан розрахунків із бюджетом, що дозволяє оптимізувати грошові потоки та планувати майбутні платежі. Аудит також сприяє виявленню можливих внутрішніх ризиків, пов'язаних із некоректним відображенням податкових зобов'язань у бухгалтерському обліку. У разі виявлення таких ризиків ПрАТ «Макрохім» може вжити коригувальних заходів, що дозволяє зменшити фінансове навантаження та підвищити конкурентоспроможність на ринку. Завдяки регулярному проведенню аудиту зростає рівень внутрішнього контролю та забезпечується дотримання принципу прозорості у фінансових взаєморозрахунках з державними органами.

ВИСНОВКИ

Тема обліку та аудиту розрахунків за податками і платежами є надзвичайно важливою для підприємств усіх форм власності. Вона безпосередньо впливає на їх фінансовий стан, правову захищеність та здатність до ефективного управління фінансовими ресурсами. Враховуючи часті зміни в податковому законодавстві України та посилення вимог до прозорості діяльності бізнесу, дослідження цієї теми має як теоретичне, так і практичне значення.

У 2021-2023 роках ПрАТ «Макрохім» продемонструвало стабільне зростання доходу, проте зіткнулося з підвищенням витрат і зменшенням рентабельності. Компанія має високу залежність від позикових коштів і недостатній рівень власного капіталу, що впливає на її фінансову стійкість. З огляду на це, на наш погляд, ПрАТ «Макрохім» доцільно:

- зменшити залежність від короткострокового фінансування, збільшивши частку власного капіталу;
- оптимізувати витрати для підвищення рентабельності продукції;
- залучити додатковий капітал для зміцнення фінансової стійкості;
- переглянути політику управління ліквідністю для забезпечення стабільного фінансового стану.

Ці заходи допоможуть покращити фінансову стабільність і забезпечити стійке зростання ПрАТ «Макрохім» в майбутньому.

Практичні аспекти організації обліку податкових розрахунків у ПрАТ «Макрохім» підкреслюють значущість забезпечення точного, своєчасного та повного відображення податкових зобов'язань у бухгалтерській звітності. Основним інструментом для ведення обліку податків виступає рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» з відповідними субрахунками. Компанія приділяє особливу увагу своєчасності фіксації податкових зобов'язань, що дозволяє забезпечити прозорість її фінансової діяльності та зміцнити фінансову стабільність. Вчасна сплата податків дозволяє підприємству уникнути штрафних санкцій і пені, підтримувати позитивну ділову репутацію та спрощує процедури

податкових перевірок. Дотримання принципів повноти та своєчасності розрахунків з податків підвищує якість фінансового планування та сприяє ефективному управлінню грошовими потоками компанії.

Оптимізація облікових процедур щодо податкових зобов'язань є важливим етапом для підвищення прозорості фінансової діяльності компанії, зниження податкових ризиків та забезпечення фінансової безпеки. Основними напрямками вдосконалення є автоматизація облікових процесів, оптимізація звітності з податків, розроблення та впровадження спеціального розділу в обліковій політиці для податкових розрахунків, підвищення рівня професійної підготовки бухгалтерів та запровадження регулярного внутрішнього аудиту. Додаткові заходи включають скорочення обсягу податкової звітності, усунення дублювання інформації та закріплення відповідальності за своєчасність і правильність розрахунків податкових зобов'язань. Застосування цих кроків сприятиме підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами компанії та зниженню адміністративного навантаження на бухгалтерські підрозділи.

На ПрАТ «Макрохім» було проведено аудит розрахунків за податками та платежами, який складався із семи послідовних етапів, кожен із яких охоплював окремий спектр аудиторських процедур. На першому етапі основна увага була зосереджена на перевірці документів за формальними та змістовими ознаками, а також здійснювалася арифметична, нормативна та зустрічна перевірка. Це дозволило аудитору виявити можливі помилки та порушення у первинній документації, що забезпечує основу для подальшого аналізу. Другий етап передбачав визначення обов'язковості сплати конкретних податків та платежів згідно з чинним законодавством для ПрАТ «Макрохім», що дозволило оцінити правомірність та обґрунтованість нарахувань податкових зобов'язань.

Найскладнішим і найбільш трудомістким виявився третій етап аудиту, адже він передбачав розробку індивідуальної програми для кожного податку та платежу. На цьому етапі було здійснено перевірку ставок оподаткування, бази оподаткування, правильності обчислення сум податкових зобов'язань та визначення податкових подій за непрямими податками. Четвертий етап був спрямо-

ваний на перевірку повноти та своєчасності сплати податків і платежів, де аудитор співставляв дати платежів із граничними термінами сплати, що дозволило виявити можливі прострочення та уникнути фінансових санкцій. На п'ятому етапі увага була приділена перевірці правильності відображення податкових операцій у регістрах аналітичного та синтетичного обліку. Аудитор аналізував залишки на рахунках 64 «Розрахунки з бюджетом» та 65 «Розрахунки зі страхування», зіставляючи їх із даними звітності та контролюючих органів. Завершальними етапами була перевірка відповідності форм звітності нормативним вимогам та правильності їх складання, що гарантувало достовірність поданих до податкових органів звітів.

Проведений аудит забезпечив ПрАТ «Макрохім» можливість оперативно виявити та виправити недоліки в системі обліку податків і платежів, зменшити ризики штрафних санкцій та підвищити рівень податкової дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010 р.
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р.
4. МСБО 12 «Податки на прибуток», затверджене IASB від 01.01.2012 р.
5. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.
6. НП(С)БО 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000 р.
7. НП(С)БО 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України №318 від 31.12.1999 р.
8. НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353.
9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999 р.
10. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України №879 від 02.09.2014 р.
11. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України №88 від 24.05.1995 р.
12. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій: навч. посіб. / [Н.Г. Шпанковська, Г.О. Король, К.Ф. Ковальчук та ін.; за ред. К.Ф. Ковальчука]. Київ: ЦУЛ, 2012. 325с.
13. Андрущенко В.Л. Фінансова думка заходу в XX столітті: Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. Львів: Каменяр,

2000. 303 с.

14. Болдовська К.П., Костенко Ю.О., Хорошилова І.О. Теоретичні аспекти податку на прибуток підприємств як облікової категорії. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 33.
15. Буряковський В.В. Податки: навч. посіб. Дніпропетровськ: Пороги, 2018. 611 с.
16. Буткевич О. Формування облікової політики щодо розрахунків за податковими платежами. *Економічний простір*. 021. №171. С. 87-92.
17. Бюджетна система: підручник / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, О.П. Кириленко та ін.; Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 624 с.
18. Власюк Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2016. 312 с.
19. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник. К.: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
20. Гордієнко Н.І. Фінансовий облік: навч. посіб. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 284 с.
21. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2016. 424 с.
22. Жиряда Х.В., Савчук Д.Г. Вдосконалення обліку податкових розрахунків на підприємствах України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/125.pdf
23. Ільїн В., Кузьмич С. Оптимізація податкового тягаря підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 1. С. 29-37.
24. Кармазіна Н.В. Генерування аудиторських процедур у контексті аудиту розрахунків із бюджетом за податками та платежами. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Том 29 (68). № 1. С. 119-122.
25. Лега О.В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 259-266.
26. Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік: навч. посіб.

- К.: Центр учбової літератури, 2019. 356 с.
27. Магопець О.А., Визначення сутності поняття «податок» з урахуванням його змістовних характеристик. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2017. Вип. 32. С. 160-171.
  28. Малишкін О. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика: навчю-практику посіб. / О. Малишкін. К. : ЦУЛ, 2013. 376 с.
  29. Наукові та прикладні аспекти удосконалення обліково-фінансового забезпечення підприємств в умовах нестійкої економіки: колективна монографія / за заг. ред. І.П. Приходька, О.М. Губарик. Дніпро: Пороги, 2021. 303 с.
  30. Облік, оподаткування та аудит: навч. посіб. / [Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А. і ін.]. К.: Центр учбової літератури, 2019. 509 с.
  31. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. К.: КНЕУ, 2011. 204 с.
  32. Петренко С.М., Пальцун І.М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2019. 520 с.
  33. Податкова система: навч. посіб. / за ред. В.Г. Баранової. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.
  34. Податкова система: підручник / Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. К.: Атіка, 2006. 920 с.
  35. Потієвська А.Ю. Зміни в податковому законодавстві та їх вплив на роботу бухгалтера. URL: <https://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=zmini-v-podatkovomu-zakonodavstvi-ta-ikh-vpliv-na-robotu-bukhgaltera>
  36. Романенко О.Р. Фінанси: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 367 с.
  37. Рукіна С.М. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування. *Фінанси України*. 2015. № 1. С. 36-43.
  38. Теорія фінансів: навч. посіб. / Леоненко М.П., Юхименко П.І., Ільєнко А.А. та ін. К: Центр навчальної літератури, 2015. 480с.
  39. Томнюк Т.Л. Податкова система: навч. посіб. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
  40. Трунько К.Ю. Напрями оптимізації податкового навантаження в Україні.

Освіта і наука: Міжнародний науковий журнал. 2023. Вип. 2 (35). С. 352-359.

41. Фінансовий облік I: підручник / [Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. та ін.]. К.: Кондор, 2013. 551 с.
42. Фоміна Т.В. Основні етапи проведення аудиту податків, зборів, обов'язкових платежів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип. 18. Ч. II. С. 228-233.
43. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566с.
44. Царевська Т. Розрахунки з бюджетом. *Податки & бухоблік*. 2019. № 61.
URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/august/issue-61/article-45763.html>

ДОДАТКИ